

ÅRSMELDING 1990

Rapportnr.:

3/91

Dato:

01.03.1991

Forfatter(e):

Ansatte ved miljøvernavdelingen

Faggruppe:

Miljøvernforvaltning

Prosjektansvarlig(e):

Ellen-Birgitte Strømø

Område

Oppland

Finansiering:

Fylkesmannens miljøvernavdeling

Antall sider:

59

Emneord:

Årsmelding
Miljøundervisning
Miljøvern i kommunene; status 88-90

ISSN - nummer:

0801 - 8367

Sammendrag:

En stor del av årsmeldingen er viet rapporter for 1990 fra avdelingens mange sektorer. Siste kapittel gir en oversikt over miljøvernavdelingens medarbeidere og deres arbeidsfelt, samt en oversikt over rapporter utgitt ved miljøvernavdelingen i 1990.

Ett kapittel er viet forsøket med "Miljøvern i kommunene", MIK-forsøket, hvor det på bakgrunn av rapporter fra kommunene blir gitt en statusoversikt over arbeidet i Opplands 8 MIK-kommuner for perioden 1988-90.

I tillegg er ett kapittel viet miljøvernavdelingens bidrag til arbeidet med økt satsing på miljøundervisning i skolen.

Referanse:

**Fylkesmannen i Oppland,
miljøvernavdelingen**

Statsetatenes hus, 2600 Lillehammer, Telefon: 062 - 66 000 Telefax: 062 - 66 167

INNHold

1.	GENERELT OM ARBEIDET I MILJØVERNAVDELINGEN	1
2.	ÅRSRAPPORT FRA SEKTORENE	2
	2.1. FORURENSNING / VAR	2
	2.2. NATURFORVALTNING OG FRILUFTSLIV	6
	2.3. FISK	10
	2.4. VILT	14
	2.5. VASSDRAGSFORVALTNING	20
	2.6. KONTORSEKTOR OG FORVÆRELSE	23
3.	MILJØVERN I KOMMUNENE; STATUS FOR MIK-PROSJEKTET 1988-1990.	25
	3.1. DOVRE	25
	3.2. LOM	28
	3.3. RINGEBU	30
	3.4. GAUSDAL	33
	3.5. ØYER	36
	3.6. LILLEHAMMER	38
	3.7. GJØVIK	40
	3.8. ETNEDAL	44
4.	MILJØVERNAVDELINGENS ARBEIDE MED MILJØUNDERVISNING.	47
	4.1. HVORFOR MILJØLÆRE?	47
	4.2. HVA ER MILJØLÆRE?	47
	4.3. SENTRALE MYNDIGHETERS ARBEIDE MED MILJØLÆRA	47
	4.4. MILJØVERNAVDELINGENS KONTAKT MED SKOLEN	48
	4.5. MILJØLÆRE I BARNEHAGER	49
	4.6. ANNEN KONTAKT OVERFOR SKOLEVERK/ UTDANNINGSINSTITUSJONER	50
	4.7. SAMARBEIDE MED ANDRE OFFENTLIGE MYNDIGHETER	50
	4.8. UNDERVISNINGSMATERIELL UTARBEIDET VED MILJØVERNAVDELINGEN	50
5.	MILJØVERNAVDELINGEN 1990 I NAVN OG TALL	53
	5.1. ANSATTE OG DERES ARBEIDSOPPGAVER	53
	5.2. RAPPORTER UTARBEIDET VED MILJØVERNAVDELINGEN	58

1. GENERELT OM ARBEIDET I MILJØVERNAVDELINGEN

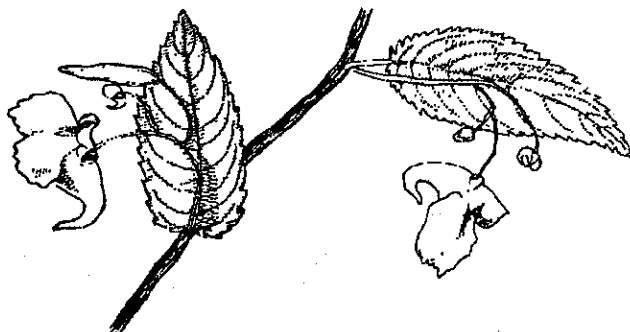
For fylkesmannens miljøvernavdeling har året 1990 vært preget av stor aktivitet og deltakelse i en lang rekke samarbeidsprosjekter utenom de ordinære lovpålagte oppgaver. Etterspørselen etter miljøvernavdelingens mer servicebetonte tjenester har vært stadig økende.

Dagens miljøvernutfordringer er ikke lenger begrenset til noen få klart avgrensede problemområder. Det er summen av alle forurensninger og naturinngrep som krever mottiltak på bred front. Holdningsskapende virksomhet har derfor vært en høyt prioritert oppgave ved avdelingen. Videre har miljøvernavdelingen som et ledd i sin strategiske plan fram til 1993, pekt ut følgende satsingsområder:

- Vassdrag sikres mot forurensning og skadelige tekniske inngrep. Atkomst til vassdrag bedres.
- Sammenhengende naturområder sikres mot forstyrrelser og inngrep.
- Avfallshåndtering: Halvparten av avfallet skal gjenvinnes. Alt farlig spesialavfall skal innsamles forsvarlig.
- Vegtrafikk: Redusert biltrafikk i byer og nærmiljø, mindre støy i boligstrøk, miljøhensyn inn i trafikkplanlegging.
- Friluftsliv i og ved byer og tettsteder: Tilgang til natur- og friluftsområder der folk bor. Viktige friluftsområder sikres.

Det er for en stor del gjennom fysisk planlegging at miljøverninteressene kan bli ivaretatt. Kommunene og de etater som er engasjert i forvaltning av naturressursene, må derfor ta sin del av ansvaret. Miljøvernavdelingen har i første rekke bestrebet seg på å gi miljøvernfaglige innspill, være en katalysator og en formidler av nasjonale mål og retningslinjer.

Utviklingsprogrammet for kommunalt miljøvern har gitt positive erfaringer. Det må forventes en sterkere og mer omfattende miljøvernsatsing fra kommunene selv, og miljøvernavdelingens virksomhet vil måtte tilpasses dette.

2. ÅRSRAPPORT FRA SEKTORENE

2.1. FORURENSNING / VAR

2.1.1. BEMANNING

Forurensningssektoren har 6 faste stillingshjemler, ett langtidsengasjement og ett engasjement på 6 måneder i 1990, totalt 7,5 årsverk. Permisjoner/vikariater og langtidssykmelding førte til at den effektive utnyttelsen ble ca. 6,5 årsverk.

2.1.2. KOMMUNALE AVLØPSSAKER

Det er brukt ca. 2 1/3 årsverk på alminnelig saksbehandling av utslippssøknader, pålegg, klagesaker, uttalelser, veiledning og informasjon. Det legges stor vekt på veiledning og forberedelse av utslippssaker. Dette har tatt mye tid i 1990. Ca. 1/3 årsverk går til behandling og koordinering av fylkesmannens uttalelser til reguleringsplaner og ca. 1/3 årsverk til koordinering av EDB-saker.

Fylkesmannen ga i 1990 14 utslippstillatelser etter forurensningsloven og behandlet 10 søknader om avvik fra tekniske retningslinjer for separate utslipp. Videre behandlet fylkesmannen 30 klagesaker på avgjørelser i kommunene etter forskrifter for separate utslipp.

I tillegg til de konkrete avgjørelsene i utslippssaker/klagesaker er det avgitt et stort antall uttalelser i saker angående ledningsnett/saneringsplaner, renseanlegg, forskrifter om separate utslipp for spredt bolig- og fritidsbebyggelse, drift av renseanlegg, problemer med industriavløp på kommunale renseanlegg m.m.

Nye krav til utslipp/oppryddingstiltak.

Det er avholdt møter med flere kommuner med sikte på revisjon av gamle utslippstillatelser og prioritering av oppryddingstiltak på avløpssektoren.

Driftsassistansen for renseanlegg (DIO).

DIO har vært i funksjon i 3 av prøvetiden på 4 år. I samarbeid med DIO har vi foretatt en evaluering av resultatene fra prøveperioden. Driftsassistansen har hatt en positiv effekt på renseresultatene.

Plan for slambehandling.

Vi har fulgt opp arbeidet med slamplan med kartlegging av tilgjengelig spredeareal og møter med de fleste kommuner. Videre er det utført analyser av slam med undersøkelse av næringsinnhold og tungmetaller. For høye tungmetallkonsentrasjoner er registrert ved 3 renseanlegg. Disse er fulgt opp spesielt.

Tilskudd og lån til oppryddingstiltak.

Vi har behandlet ca. 45 søknader fra kommunene om tilskudd til planlegging og tiltak for opprydding på avløpssektoren. Totalt ble det innvilget ca. 12,5 mill i tilskott til en total investering på ca. 50 mill kroner.

2.1.3. FORURENSNING FRA LANDBRUKET

Besøk på gardsbruk og pålegg om tiltak

I 1990 er ca 200 gardsbruk besøkt i forbindelse med forurensning fra landbruket. Det ble gitt 53 pålegg om tiltak mot forurensning. Pr 01.01.91 står det ved lag 34 pålegg som omhandler gjødsellager, 21 på siloanlegg og 1 pålegg på bakkeplaneringsanlegg. Disse har frist for gjennomføring av tiltak i 1991.

Vi har også gjort registrering av behov for tekniske miljøtiltak på 30 gardsbruk. Disse har ikke foreløpig fått pålegg, men vil bli fulgt opp av landbrukskontoret med nødvendig planleggingshjelp.

Bruk av forurensningsgebyr

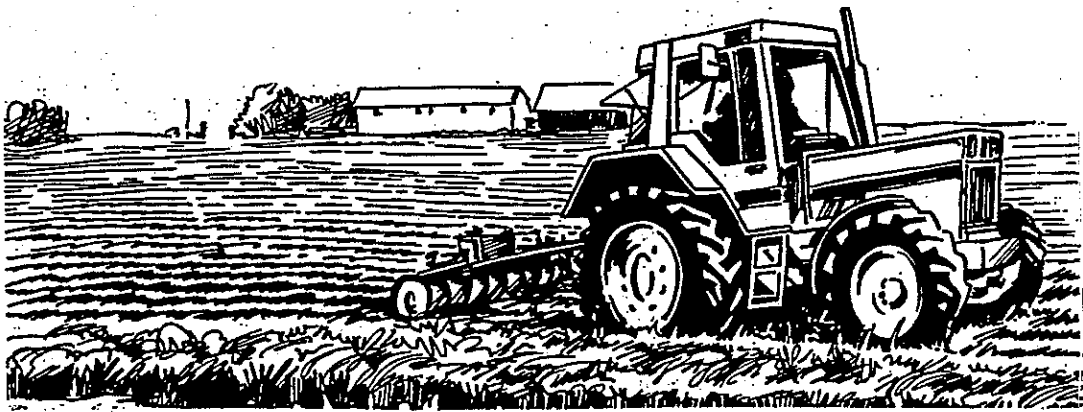
Ved pålegg om tiltak mot landbruksforurensning blir det alltid fastsatt et forurensningsgebyr som må betales dersom tiltak ikke blir gjennomført innen fristen. I 6 saker er slikt gebyr innkrevd i 1990.

Klage på pålegg

2 gardbrukere har klaget på pålegg om tiltak fra fylkesmannen. Den ene saken er ferdigbehandlet og er ikke tatt til følge. Den andre er også avvist av fylkesmannen, og er i miljøverndepartementet til behandling.

Miljøtips

Det kom inn 7 miljøtips via SFTs tipstelefon i løpet av året. Ellers får vi en del klager direkte til oss, via landbrukskontoret eller kommunen.

Spredning av husdyrgjødsel

Vi har registrert 45 gardsbruk med ulovlig spredning eller utelagring av husdyrgjødsel, inkludert vinterspredning. 5-6 tallefjøs for kjøttfe er besøkt. Vi har laget retningslinjer for gjødsellagring og handtering av husdyrgjødsel i slike tilfeller, som et ledd i arbeidet med å redusere forurensningsfaren. En del saker angående hestegarder og utelagring av hestemøkk er også vurdert.

Pelsdyrgarder

Vi har høsten 1990 gjennomført spørreundersøkelse og befaringer på pelsdyrfermer i hele fylket. Rapport vil foreligge i løpet av 1. kvartal 1991. 2 pelsdyrgarder er besøkt i forbindelse med klage.

Bakkeplanering

9 søknader om bakkeplanering er behandlet etter forskrift av 3. april 1989. I en av sakene er det gitt pålegg om tiltak for å redusere avrenningen.

Politietterforskning

5 landbrukssaker er tatt opp til etterforskning av politiet i 1990. 4 gjelder brudd på husdyrgjødsselforskriften, og 1 gjelder brudd på bakkeplaneringsforskriften. Resultat foreligger ikke pr i dag.

Finansiering av miljøtiltak; skattefrie fondsavsetninger

Søknader om bruk av skattefrie fondsavsetninger til tiltak for å hindre forurensning blir behandlet hos fylkesmannen. Antall søknader har økt betydelig siste året; 96 saker er behandlet hos fylkesmannen. Ordningen er under avvikling.

Bekkebefaringer

Nytt av året er systematiske bekkebefaringer sammen med gardbrukere, landbrukskontor, kommunen v/ teknisk etat, helsemyndighet o.a. I tilknytning til dette er det tatt vannprøver, og resultatene blir fulgt opp av alle parter.

Miljø i fokus

1990 var året for gjennomføring av den landsomfattende aksjonen "Miljø i fokus" i landbruket. Det tidligere informasjonsutvalget om landbruksforurensning har vært sekretariat for "Miljø i fokus" i Oppland. Det er gjennomført tiltak og aktiviteter i alle kommuner.

2.1.4. AVFALL / RENOVASJON**Kommunalt avfall**

Utredning om avfallsbehandling har pågått i flere av regionene/ avfallsselskapene. Et felles trekk er at gjenvinning får en bred plass i kommunenes planer om framtidig avfallsbehandling. Konkrete utredninger pågår i Valdres (VKR), på Hadeland, i Gjøvik-Toten-Land-regionen, i Lillehammer (GLØR) og Midt-Gudbrandsdalen (MGR). Bare mindre investeringer i gjenvinningstiltak er foretatt i 1990.

Lanseringen av et pilotprosjekt for kildesortering i Oppland og Hedmark har skapt store forventninger i kommunene til oppfølging fra sentrale myndigheter. Miljøvernavdelingen var representert i et programarbeid for prosjektet høsten 1990. Oppstart av prosjektet er anbefalt å skje tidligst mulig i 1991.

Mangelfullt mottaksapparat for alle gjenvinningsprodukter (papir, glass, plast) er blitt spesielt problematisk i 1990 fordi den raskt økende interessen for kildesortering/gjenvinning ikke er fulgt opp med tiltak på mottakssiden.

Spesialavfall

Spesialavfallshåndteringen er bygget ut med nye mottak i kommunal regi, men fortsatt er ordningen mangelfull i mange kommuner.

Flere lokale transportfirma har søkt NORSAS (Norsk spesialavfallselskap) om godkjenning som operatører i spesialavfallssystemet. Fylkesmannen har gått inn for at det må godkjennes lokale operatører, men NORSAS har gått mot dette.

2.1.5. INDUSTRIUTSLIPP

Statens forurensningstilsyn (SFT) har fått instruksjonsmyndighet over fylkesmannen i forurensningssaker. Dette har vært en forutsetning for overføring av oppgaver fra SFT til fylkesmannen. Oppland fikk overført myndighet i meieri- og slakterisaker som en prøveordning fra 1. mai 1990. Foreløpig er det ikke tatt opp noen saker til ny behandling. Det har også dette året vært en del driftsproblemer på de kommunale renseanleggene på grunn av problematisk avløpsvann fra industri.

2.1.6. FISKEOPPDRETT

Fylkesmannen er delegert myndighet til å avgjøre søknader om å drive oppdrett av fisk og skalldyr i henhold til oppdrettsloven. Fylkesmannen skal også foreta en selvstendig vurdering av forurensningsfaren m.v. ved fiskeoppdrett og avgjøre om tillatelse kan gis i henhold til forurensningsloven, jfr. pkt. 2.5.

2.1.7. LUFTFORURENSNING OG STØY

Fylkesmannen er tillagt myndighet etter forurensningsloven til å påse at det tas tilstrekkelig hensyn til støyforhold i plansaker. Et stort antall kommune- og reguleringsplaner er vurdert i denne sammenheng i løpet av året. Trafikkøkningen medfører at en stadig større andel av luftforurensningen skyldes transport. Det er derfor viktig at utbyggingsplaner legger opp til en minimalisering av transportbehovet.

2.2. NATURFORVALTNING OG FRILUFTSLIV

2.2.1. BEMANNING

Det er tre faste stillinger knyttet til seksjonen, en naturforvalter, Kolbjørn Hoff, og to friluftsliv-og naturvernkonsulenter, Runa Bø og Ellen-Birgitte Strømø.

Til arbeid spesielt med verneplaner og forvaltning av verneområder, utarbeiding av informasjon m.v. har naturforvaltningskandidat Ann-Heidi Johansen vært engasjert i 7 måneder. Under seksjonen sorterer også miljøvernavdelingens OL-rettete arbeid. Avdelingen har som ledd i dette en 4-års stillingshjemmel fram til november 1992. Prosjektleder her er Dagfinn Claudius. Til arbeid med miljødata/geografisk informasjon i området som berøres av OL-utbyggingen har Dh-kandidat Tor Reiørth vært engasjert i 9 måneder.

2.2.2. VERN AV OMRÅDER OG FOREKOMSTER

Verneplan for våtmarksområder i Oppland ble gjennomført ved vern etter naturvernloven av 23 områder ved kgl.res. av 12.10.90. Arbeidet med forberedelse av erstatnings-prosess, informasjon og annen forvaltning er startet.

Arbeidet med verneplan for barskog har tilsammen belagt omlag et halvt årsverk. Arbeidet har bl.a bestått i deltakelse i det regionale barskogsutvalg, møter og befaringer med grunneiere, utarbeiding av avgrensingsforslag og forberedelse av midlertidig vern. Tre barskogområder ble midlertidig vernet i Oppland i 1990.

Det er etablert styre for kulturvernplanen for Vassfaret, og arbeidet med gjennomføringen av planene har kommet godt i gang.

Det er utført økologisk skjøtsel i to edellaauvskog-reservater og i ett myrreservat. Informasjonsplakater er satt opp i samtlige edellaauvskog-reservater. Blant annet er første etappe i fjerning av plantet granskog av utenlandsk opprinnelse i Svennesvollene naturreservat gjennomført.

Underskjønn er avholdt for fastsetting av erstatninger i forbindelse med fredningen av naturreservatene i Vassfaret, Flåmyra naturreservat og Øktmyrene naturreservat, og det er holdt overskjønn for reservatene Vindflomyrene, Stormyra og Geitryggmyra.

2.2.3. PLANSAKER - PROSJEKTARBEID

Faglige innspill i kommuneplanarbeidet har vært høyt prioritert. Det er også brukt mye tid til arbeid med reguleringsplaner særlig på grunn av en del uheldige planer som vi har måttet følge opp. Dette er begrunnet med at det må være riktig å engasjere seg i slike planer som er i klar konflikt med målene i miljøvernavdelingens strategiske plan. Dette er også en følge av at kommuneplanene står relativt svakt. Det kan slik sett være en måte å markere at kommuneplanenes arealdel må tas mer alvorlig.

Innsats i forhold til problemet veginngrep i vassdrag er videreført bl.a gjennom prosjekter i Gudbrandsdalen og Lillehammer, gjennom medvirkning i planlegging og gjennomføring av regionalt seminar om veg/vassdrag og i miljøundervisnings-opplegg. Innsatsen har ført til økt forståelse av å beskytte strandområder mot naturinngrep.

Blant andre strategisk viktige emner som er fulgt opp spesielt i forhold til planer etter plan- og bygningsloven, nevnes spesielt bevaring av sammenhengende naturområder og nærmiljøhensyn.

Det er ellers innledet samarbeid med fylkesskogkontoret i forbindelse med planer om skogsvegbygging slik at fylkesmannen får anledning til å uttale seg til disse.

2.2.4. FRILUFTSLIVSTILTAK

Tiltak for å sikre og utvikle friluftslivet har også i 1990 vært et omfattende arbeidsfelt gjennom behandlingen av tilskuddssaker, utbygging av FRIDA- registeret, i den daglige planbehandling og ved deltakelse i en rekke prosjekter. Her kan nevnes prosjekter knyttet til tettstedsutvikling, turveger, kulturlandskap, vassdrag og interkommunale planer.

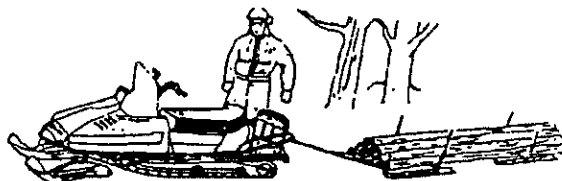
I 1989 kom det inn 31 støtteberettigete søknader på tilsammen kr. 5 303 340 over friluftsmiddelordningen. Av disse fikk 17 tiltak, tilsammen kr. 900.000, til planlegging og opparbeiding av friluftslivsområder.

Miljøvernavdelingen var sekretariat for fylkesfriluftsnemnda fram til årsskiftet. Fra 1. jan. 1991 har fylkeskommunen overtatt dette ansvaret.

2.2.5. MOTORFERDSEL I UTMARK OG PÅ ISLAGTE VASSDRAG

Det er satset mye på oppfølging av de nasjonale forskrifter etter motorferdselloven for å hindre utglidning i forhold til den relativt restriktive praktiseringen av loven som vi har tradisjon for i fylket. I tillegg til pålagte oppgaver med høringsrunder, innhenting av data fra kommunene og oppstilling av statistikk er det satset mye på informasjon og initiativ til å løse spesielle problemer.

Miljøvernavdelingen har deltatt på flere informasjonsmøter om motorferdselloven i kommunene. I desember 1990 kom en revisjon av de nasjonale forskriftene for bruk av motorkjøretøy i utmark.

2.2.6. KOMMUNALT MILJØVERN

I den faglige oppfølging i forhold til MIK-kommunene utgjorde veiledning og uttalelser i forbindelse med miljø- og ressursprogram en viktig del. Også kommuner utenfor forsøksprogrammet ber om veiledning i dette.

Av tyngende arbeidsoppgaver forøvrig nevnes arbeidet med prosjektet Miljødata i lokalforvaltningen (MIK-data-prosjekt). Gjennom dette er det skissert et system for Naturfaglig arealvurdering - NAV som innebærer en sammenveid kartframstilling av de ulike naturforvaltningsinteresser i et område. (Se forøvrig kap. 3 i årsmeldingen).

2.2.7. KULTURLANDSKAP

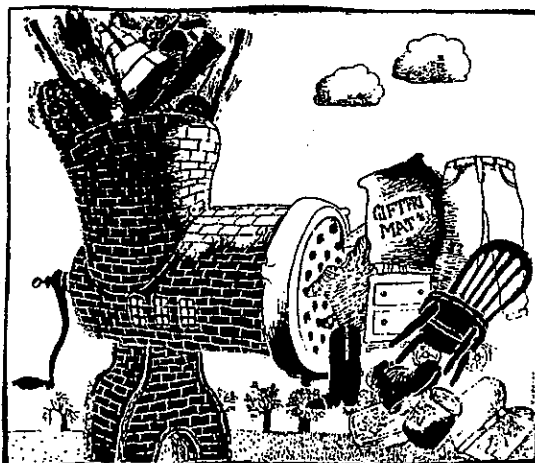
Av viktige kulturlandskaps-områder har Heidal vært prioritert. Dette har bidratt til at området er med blant 3 utvalgte prosjektområder i Norge. Hovedansvaret for videreføringen er nå lagt på en lokalstyrt gruppe. Avdelingen er forøvrig med i fylkes-samarbeidsgruppen for kulturlandskap i Oppland og deltar i veiledning i forhold til spesielle prosjekter og prosjektkommuner på dette området.

2.2.8. MILJØLÆRE

Virksomheten rettet mot skoleverket er utvidet i forhold til tidligere. Herunder kommer deltakelse i fylkeskontaktgruppa for miljøundervisning og faggruppe for miljølære i den videregående skole. Miljøvernavdelingen har vært ansvarlig for opplegg og gjennomføring av flere dagskurs i miljølære for lærere i alle skoleslag. Det er videre utarbeidet undervisningsopplegg knyttet til informasjonsfolderen "Arealbruk" og flere kompendier med bakgrunnsinformasjon på en rekke miljøemner, beregnet på lærere. Behovet for faglig hjelp på dette området er stort og resultatet av arbeidet må forventes å bli godt på lengre sikt. (Se forøvrig kap 4 i årsmeldingen).

2.2.9. FORBRUKERRETTET MILJØVERN

Forbrukerrettet miljøvern er definert som et nytt viktig felt for miljøvern-avdelingen. Arbeidet har bestått i deltakelse på åpne møter i flere av kommunene i Oppland. Avdelingen har på dette feltet opprettet kontakt med ulike organisasjoner og fylkets forbrukerkontor med tanke på framtidige samarbeidstiltak.

2.2.10. OPPLANDSPROSJEKTET

Fylkesmannens miljøvernnavdeling er representert i arbeidsutvalget for "Opplandsprosjektet" sammen med Oppland Skogselskap, Oppland Røde Kors og Naturvernforbundet i Oppland. Prosjektet består av flere elementer hvorav "Papir-posen" og et bistandsprosjekt i Uganda (skogplanting) er viktigst. I forbindelse med en befaringsreise av skogplantingsprosjektet i Uganda i november 1990 var miljøvernnavdelingen representert.

2.2.11. NATURVEILEDNING/KONTAKT MED MUSEENE

Miljøvernnavdelingen er representert i en styringsgruppe for forsøksvirksomhet innenfor naturveiledning i Lom. I tillegg er avdelingen med i en referansegruppe for naturveiledning nedsatt av Direktoratet for naturforvaltning.

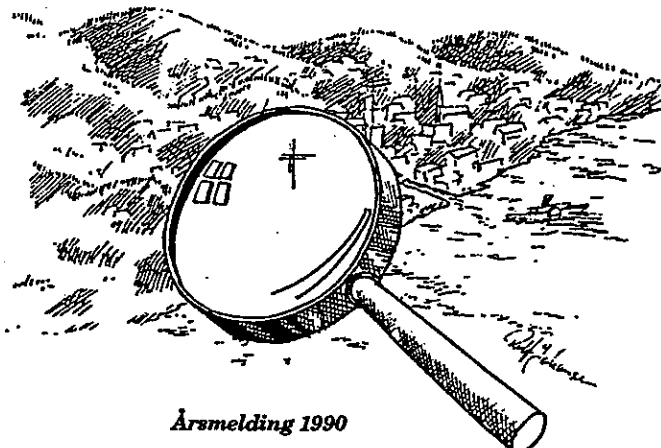
Miljøvernnavdelingen er med i styret for etablering av Norsk Fjellmuseum i Lom. Det er også etablert kontakt med andre museer i fylket med tanke på samarbeid om natur- og miljøinformasjon framover.

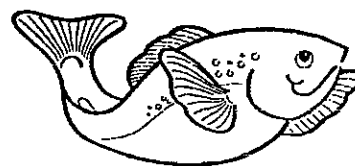
2.2.12. OL-SAKER

Blant avdelingens OL-saker er det plansakene som utgjør den største delen. Arbeidet har for en stor del bestått i deltakelse i plangrupper for de viktigste områdene og å utarbeide og samordne plan-uttalelser. Mest strategisk viktig har imidlertid aktivitet for å få OL-organisasjonene til å ta egenansvar for miljøvernet vært i denne fase. Dette er nå tilfredsstillende ivaretatt. Innsatsen har også vært rettet mot etterbruksplanleggingen. Dette gjelder blant annet planlegging av friluftslivs-tiltak i Lillehammerområdet og deltakelse i interimsstyret for Norsk fjellmuseum i Lom. Sistnevnte er viktig i informasjons-sammenheng og for stimulering av naturbasert reiseliv. Det er også satset på annen aktivitet innenfor samarbeid med reiselivet i tråd med avdelingens virksomhetsplan.

Miljøvernnavdelingen står også for administrasjonen av tildelingen av Miljøverndepartementets OL-bevilgning til planlegging og miljøvernrettede utredninger i OL-området. I 1990 fordelte departementet i alt 5,24 mill kr til OL-kommunene i Oppland, Oppland fylkeskommune og fylkesmannens miljøvernnavdeling.

Arbeidet med utvikling av edb-baserte registre og temakart for OL-kommunene er videreført for vilt-, naturvern- og friluftsområder. Temakart-serier for disse kommunene og temaene er på det nærmeste komplettert. I tillegg er det utarbeidet ulike kart spesielt tilpasset informasjonsformål.

2.3. FISK

2.3.1. BEMANNING / SAKSBEHANDLING

Ansatte

En fast stilling; fiskeforvalter Jostein Skurdal

En 2 års hjemmel; prosjektleder Ola Hegge (Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland).

Andre ansatte:

Prosjektleder Trond Taugbøl (Operasjon Mjøsørret) - 12 mnd

Konsulent Arne Håkon Eriksen (kalking/fisketiltaksplan)- 5 mnd

Konsulent Iver Sevaldrud (kalking)- 3 mnd

Konsulent Heidi Eriksen (Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland)- 3 mnd.

Saksbehandling

Fiskesektoren har behandlet 731 saker i 1990.

2.3.2. VEILEDNING OG INFORMASJON

Det er analysert og vurdert prøver av fiskebestanden i en rekke vann i 1990. Det har vært gjennomført mange møter, ofte utenom ordinær arbeidstid, og befaringer i forbindelse med lokal fiskeforvaltning.

2.3.3. FISKEFORSKRIFTER OG OPPSYN

Det er revidert fiskeforskrifter i Oppland i 1990 (Mjøsa, Lunner, Sør Aurdal, Gausdal, Lillehammer, og Lågen opp til Hunderfossen) og i tillegg er forskriftene for Randsfjorden med tilløpselver under revisjon.

2.3.4. FORSURING OG KALKING

I samarbeid med Naturvernforbundet i Oppland og næringsmiddeltilsynet for Sør-Gudbrandsdal er det samlet inn vannprøver fra 48 lokaliteter i 1990.

Overvåkningsprogrammet ble startet opp i 1987, og er en oppfølging av SFTs "1000 sjøers undersøkelse" i 1986.

Rammen for lokale kalkingstiltak for 1990 var kr 230 000 og kr 70 000 til oppfølging. Det ble behandlet 7 søknader på ialt kr 291 200 om tilskott til kalking. Prosjektene hadde en total kostnadsramme på kr 352 000. Dette gir en lokal egenfinansiering på 18%. Det ble gitt kr 209 000 i tilskudd til 6 prosjekter. Vannanalyser er foretatt for 26 kalka vann. Totalt ble det kalket 17 vann (4.9 km²) og gjennomført terrengkalking i 5 mindre områder. Totalt er det brukt 385 tonn vassdragskalk. Det er også laget dybdekart for 16 vann.

Fjorda i Gran er et nasjonalt kalkingsprosjekt, og aktiviteten her omfatter utvikling og testing av nye kalkingsmetoder og overvåkning. Totalt hadde fylkesmannen en ramme på kr 180 000 til kalking og oppfølging i 1990. Det er gjennomført markkalking i 5 mindre områder og kalking av 4 vann/deler av Fjorda. NIVA har gjennomført overvåkning av vannkvalitet, bunndyr og fisk finansiert av Direktoratet for Naturforvaltning.

2.3.5. RADIOAKTIVITET I FISK

Ulykken i Tsjernobyl førte til at ferskvannsfisk i fylket fikk tildels høye verdier av radioaktivt cesium. I 1990 er det valgt ut ialt 106 overvåkningslokaliteter. Innholdet av radioaktivt cesium har avtatt med 38% i forhold til målinger i 1989 (analyser fra ørret fra 42 lokaliteter i Gudbrandsdalen). I 1990 var det bare 16% av 87 analyser fra Gudbrandsdalen som hadde verdier over 1 000 Bq/kg. Høyeste verdi var 3 667 Bq/kg.

2.3.6. FISKEFONDET

Tilskottene fra fiskefondet var kr 28 000 i 1985, kr 24 000 i 1986, kr 205 000 i 1987, kr 488 000 i 1988, 601 500 i 1989 og kr 912 000 i 1990. Totalt var det 3.6 mill kr til tilskott for hele landet. Det største tilskuddet, kr 500 000, gikk til Operasjon Mjøsørret som er et samarbeid mellom fylkesmennene i Oslo/Akershus, Hedmark og Oppland og Direktoratet for Naturforvaltning.

2.3.7. INNSJØBETTING I MJØSA - OPERASJON MJØSØRRET

Prosjektet, som er et samarbeid med Direktoratet for Naturforvaltning og miljøvernavdelingene i Hedmark og Oslo/Akershus, ble satt igang høsten 1988. Miljøvernavdelingen har ansvar for Operasjon Mjøsørret som er fiskedelen av prosjektet. Formålet er å øke avkastningen av ørret i Mjøsa og tilløpselvene, samt legge forholdene bedre tilrette for fritidsfiske.

Det har vært ialt 17 oppsyn i virksomhet i Mjøsa og tilløpselvene i 1990. Fiskeforskriftene for Mjøsa, Lågen opp til Hunderfossen og Ringsaker er revidert. Det er utarbeidet brosjyre og plakat om fiskeregler i Mjøsa. Mjøsa ørretfestival ble arrangert i mai med 334 deltagere. Det er produsert en video "Visst nytter det" med fokus på de positive effekter av miljøtiltakene i Mjøsa i forbindelse med Mjøsaksjonen og ørretfestivalen. Når det gjelder habitatforbedringer er det gjennomført og planlagt flere tiltak i Gausa og tilløpsbekken Finna. Videre er det planlagt fisketrapp i Moelva og tiltak i Vismunda og Rinda. Settefiskproduksjonen er styrket ved opprusting av Lillehammer Sportsfiskerforening sitt anlegg og det er planlagt anlegg/utbedringer i Gausdal og Hamar.

I 1990 ble det samlet inn rogn fra Brumundda, Gausa, Lågen og Lenaelva, og ialt ble det lagt inn 511 000 rogn. Det er i 1990 tilsammen satt ut 37 000 mjøsørret (én-somrig - to-årig, inkludert pålagte utsettinger). Beleggene i anleggene tilsier at det blir satt ut mere mjøsørret i 1991. Overvåkingen av fiskebestanden har omfattet elfiske-registreringer i Gausa, Moelva og 4 mindre tilløpsbekker. Det er samlet inn fangstrapporater fra lokale fiskere og tatt prøver av sik og lågåsild. Det er merket fisk fra stamfiske og i forbindelse med utsettingene. Det er gitt pålegg om utsetting av fisk i Mjøsa og Brumundda.

2.3.8. BEDRE BRUK AV FISKERESSURSENE I REGULERTE VASSDRAG I OPPLAND

Prosjektet "Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland" er et samarbeid med Glommens og Laagens Brukseierforening, Foreningen til Bægnavass-dragets Regulering og Oppland Energiverk når det gjelder fiskeribiologiske etterundersøkelser i regulerte vassdrag i Oppland fylke. Prosjektet startet 01.01. 1989 og er forutsatt å vare i 5 år. Hensikten med prosjektet er å samordne driften av de fiskeribiologiske etterundersøkelsene i fylket og også å følge opp undersøkelser med tiltak, for å få en bedre utnyttelse av de ressurser som brukes til fisketiltak i regulerte vassdrag.

Miljøvernavdelingen hos fylkesmannen i Oppland har det faglige og administrative ansvaret for prosjektet. I 1990 har 6 nye utsettingspålegg vært til vurdering, og det er gitt pålegg i Mesna elv og i Mjøsa, og varslet i Dokkfløyvatn. Prosjektet har i 1990 deltatt i Norsk institutt for naturforskning pågående settefiskundersøkelser i Aursjøen (Skjåk), Tesse (Lom), Vinstern (Ø. Slidre) og Kaldfjorden/Øyvatnet (S- og N-Fron). Det er startet opp undersøkelser av tilslag på settefisk av den lokale storaurestammen i Våla (Ringebu). Undersøkelsene i Mjøsa er utført av prosjektet "Operasjon Mjøsørret". Det har vært gjennomført ordinære etterundersøkelser i Olstappen (N. Fron), Hornsjøen (Gausdal), Dokkfløyvatn (Gausdal og N. Land), Helin (Vang) og Mørstadjorden (Ø. Slidre). Et materiale med ernæringsprøver av aure fra Randsfjorden (Jevnaker, Gran, N. og S. Land) er innsamlet av lokale fiskere. Det er videre utført ekkoloddregistreringer på Losna (Ringebu og Øyer), Einavatn (V. Toten), Randsfjorden og Strandefjorden (N. Aurdal). Det har vært foretatt en registrering av oppgang av aure i fisketrappa på utløpet av Vangsmjøsa (Vang), og det er foretatt et forsøk med merking av fangbar settefisk utsatt i Fasle (N. Aurdal) for å vurdere effekten av utsettingene.

Det er i 1990 gjennomført fangstregistreringer i 14 lokaliteter, og opprettet 12 faste stasjoner for elektrofiskeregistrering av ungfiskbestander i elver. For å følge naturlige svingninger i et uberørt vassdrag er det gjennomført undersøkelser i Atnavassdraget (Dovre, Sel, S. Fron kommuner, Oppland fylke og Follidal og Storelvdal kommuner, Hedmark fylke) og Øvre og Nedre Revsjøen (Gausdal kommune).

Det har vært foretatt opprensning i gytebekker til Tesse (Lom). I tilløpsbekker til Vinsteren (Ø. Slidre) har det vært foretatt en befaring for å vurdere behovet for tiltak. Det har også vært foretatt en befaring i tilløpselver til Vangsmjøsa som en oppfølging av tiltaksplanen for å øke den naturlige rekrutteringen til Vangsmjøsa som ble utarbeidet i 1989. Et mindre tiltaksarbeide er også utført av de lokale grunneierlagene høsten 1990. Prosjektet har gitt et tilskudd til tilretteleggingstiltak i forbindelse med oppstartning og organisering av fiskekortsalg i Begna elv på strekningen Ryfoss - Slidrefjorden.

2.3.9. FISKETILTAKSPLAN FOR OL-REGIONEN

Det er startet opp arbeid med fisketiltaksplanen i Ringeby, Gausdal og Lillehammer. I Lillehammer er det utarbeidet brosjyre om sportsfiske og isfiske, det er laget felles kort for hele kommunen, laget oppslagskart for sommer og vinterfiske og gjennomført endel tilretteleggingstiltak. I Ringeby er prosjektet på Venabygdsfjellet videreført med utarbeiding av fiskeguide og oppslagskart.

2.3.10. KREPS

Det ble i 1988 startet opp med å etablere kreps i Selsvatn. Utsettingskrepsen er fra Steinsfjorden og arbeidet er et ledd i å bygge opp en levende genbank utfra trusselen om krepsepest. Det ble satt ut 1 000 voksne kreps i 1990. I Einavatn er det lagt ut skjul for å undersøke effekten av habitatforbedringer på kreps. Det var kun tillatt å krepse på dispensasjon i 1990. Det ble gitt 66 dispensasjoner og fanget ca. 700 kg kreps.

2.3.11. FISKEKORTSALG

Det blir årlig samlet inn statistikk for salg av fiskekort i Oppland. Tabellen viser oversikt over registrert antall fiskekort i de enkelte år og antall fiskerettighetshavere som har innlevert rapport over fiskekortsalg. For de 16 som hadde levert rapport både i 1989 og 1990 var det en økning i fiskekortsalg på 15%.

År	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Fiskekort	30049	34871	29423	28761	31880	29557	13551
Antall	72	80	94	82	77	66	16

2.4. VILT

2.4.1. BEMANNING

I 1990 er det utført tre årsverk på viltsektoren. I tillegg til fast tilsatt viltforvalter, Geir Vagstein, har prosjektleder Odd Henning Stuen stått for Prosjekt Elgregion, og rovviltkonsulent Bjørn Tore Bækken har arbeidet med bestandsregistreringer og dokumentasjon av skader forvoldt av store rovdyr i Oppland og Buskerud.

2.4.2. SAKSBEHANDLING

Det er journalført 557 saker på sektoren. I tillegg kommer samarbeid om en rekke plansaker som er journalført på andre sektorer. Viktige arbeidsoppgaver har vært knyttet til arbeidet med Viltfondet. Det dreier seg om tilskott til vilttiltak, erstatninger for hjorteviltskader på innmark, viltnemndenes budsjett og fallvilt. I alt er 1,8 mill. kr. brukt til arbeid med viltforvaltningen i fylket.

2.4.3. VILTET I AREALPLANLEGGINGEN

Viltområdekartene er et viktig hjelpemiddel for å få viltinteressene med i arealplanleggingen i kommunene. Viltområdekartene for flere kommuner er under revisjon. Det er naturlig i denne sammenheng å se på mulige endringer i utformingen, med tanke på økt brukervennlighet.

Samarbeidsprosjektet om samlet planlegging av fjellområdet mellom Hedmark og Oppland er nå kommet igang. Et viktig mål i denne prosessen er å sikre villreinstammen i området på lang sikt. Fylkeskommunene har ansvaret for gjennomføringen. Et liknende prosjekt med interkommunalt plansamarbeid er igangsatt i områder i Gausdal, Lillehammer, Nordre Land og Etnedal.

2.4.4. INFORMASJONS- OG MØTEVIRKSOMHET

Reisebudsjettet for viltforvalteren var i 1990 redusert med 17% fra året før. Dette medførte, naturlig nok, en reduksjon i møtevirksomheten.

- Det er gjennomført fellesmøte for viltnemndene i fylket og fellesmøte for viltnemndene i Valdres.
- Det er forelest om rådyrforvaltning på Skogbrukets Kursinstitutt på Honne og om elgforvaltning på Gjøvik Ingeniørhøgskole, Skogavdelingen Brandbu.

En betydelig informasjonsvirksomhet har foregått gjennom Prosjekt Elgregion og arbeidet med forvaltning av de store rovdyra.

2.4.5. HJORTEVILTFORVALTNING

Ansvar for hjorteviltforvaltningen er i hovedsak knyttet til kommunenivået gjennom viltnemndene og til samarbeidsfora som villreinnemnda for det enkelte villreinområde. I miljøvernavdelingen foregår behandling og samordning av en del data fra kommunene, spesielt knyttet til elgforvaltningen.

Både for elg, villrein og hjort hadde vi i 1990 den høyeste avskytning registrert gjennom tidene. Resultatene fra rådyrjakta har vi ennå ikke, men bestanden er meget god etter flere milde vintre, så også her bør avskytningen ha vært stor.

Elg

Som følge av økningen i elgbestanden i fylket, ble det tildelt 2836 fellingstillatelser i 1990. Dette er 354 fler enn året før og en økning på 14,3% (se fig. 1). Til tross for en såvidt stor økning gikk fellingsprosenten opp, og det ble felt 2567 dyr. Observasjoner av elg under jakta (fig.2) økte også fra 1989 til 1990 (7%). Dette indikerer at vi fortsatt ikke tar ut tilveksten og at elgstammen fortsatt vokser. Avskytningen i 1990 var den høyeste som er registrert i fylket. Kvote for 1991 må økes betraktelig dersom vi skal ta ut tilveksten og i tillegg få til en reduksjon av elgstammen. Dette er nødvendig ut fra skader på skogen og beitetilgangen. Det er viktig i denne sammenheng å huske på at vi nå har hatt noen meget gunstige vintre. Dette har resultert i færre påkjørsler, bedre kondisjon og lavere vinterdødelighet og dermed en økning i elgbestanden.

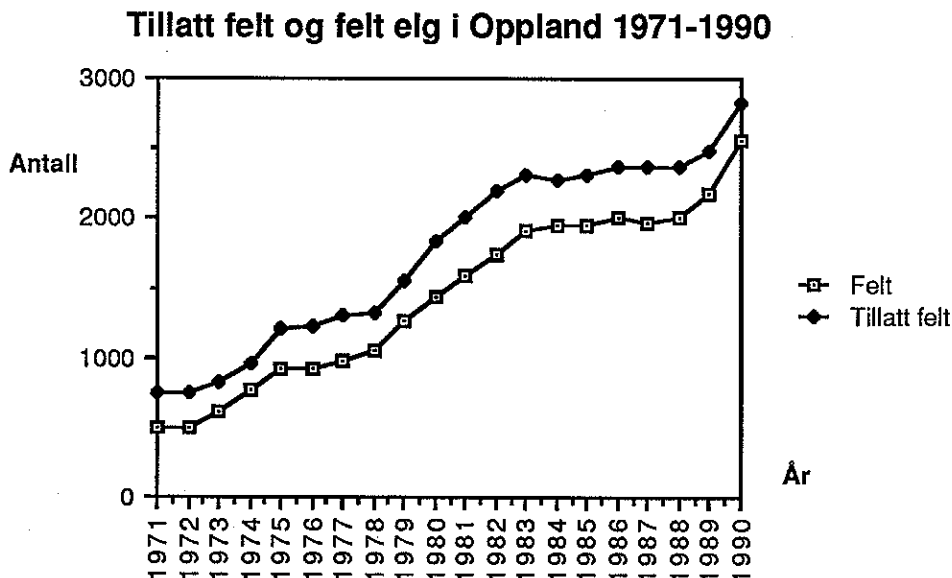

Fig. 1. Utviklingen i elgavskytningen i Oppland 1971-1990.

Sett elg pr. dagsverk i Oppland 1985-1990

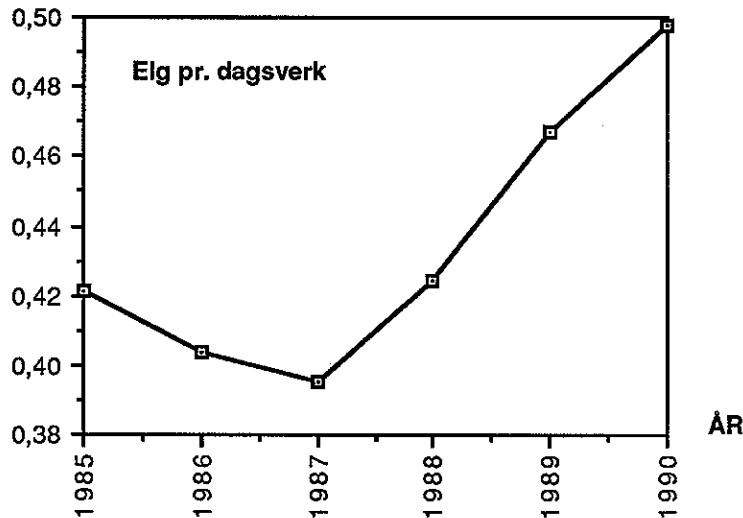

Fig. 2. Elgobservasjoner under jakta i Oppland i perioden 1985 -1990.

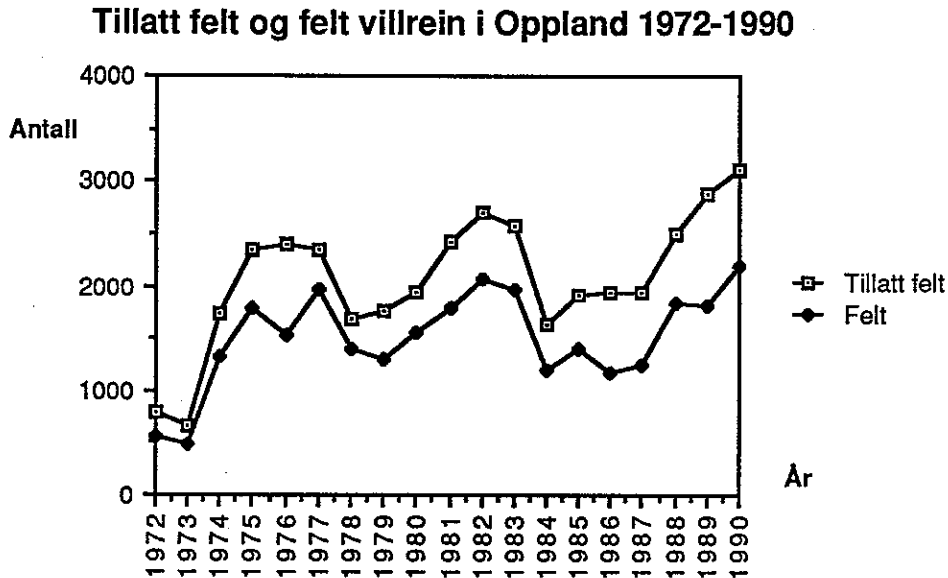
Som et ledd i arbeidet med å bedre kunnskapen i elgforvaltningen er det foretatt beiterregistreringer i Gausdal Vestfjell og i Ringebu. Dette innebærer taksering av beitegrad i vinterbeiteområder og måling av skuddproduksjonen på beiteplantene, i hovedsak bjørk. NISK står for behandlingen av dette materialet. I forbindelse med skogtakseringen på Selsida i Murudalen, ble det også foretatt registrering av beiteskader i det enkelte bestand.

Et større materiale av kjever og ovarier fra felte dyr ble samlet inn i Gjøvik, Gausdal og Murudalen Elgregion. Materialet behandles av NINA. Det vil gi oss viktig informasjon om elgstammens produksjonspotensiale.

Jegerenes innsamling av "Sett elg"-data og materiale fra felte dyr er viktig og nødvendig med tanke på den videre forvaltning av elgstammen. Viltnemndenes innsats i denne forbindelse skal heller ikke glemmes.

Villrein

Fig. 3. Avskytingen av villrein i Oppland i tidsrommet 1972 - 1990.

Det er villreinjakt i 10 av fylkets 26 kommuner, knyttet til villreinområdene Ottadalen, Snøhetta, Rondane Nord og Rondane Sør. Det ble gitt fellingstillatelse på 3118 villrein i Oppland i 1990. 2186 ble felt. Dette er det høyeste registrerte antall felte dyr gjennom tidene (fig. 3). Et viktig arbeid i villreinformasjonen er å sikre villreinens leveområder på lengre sikt og å holde bestander i de ulike villreinområder som står i forhold til beitetilgangen.

Hjort

Det er åpnet for hjortejakt i 20 av Opplands 26 kommuner. I 1990 ble det felt 105 av 376 tillatt felte dyr i Oppland. Dette er den høyeste registrerte avskyting (fig.4). De siste års milde vintre har nok også virket positivt på hjortebestanden. De viktigste hjortekommunene er Lesja, Skjåk, Lom og Vang som til sammen sto for 66% av årets avskyting.

Tillatt felt og felt hjort i Oppland 1980-1990

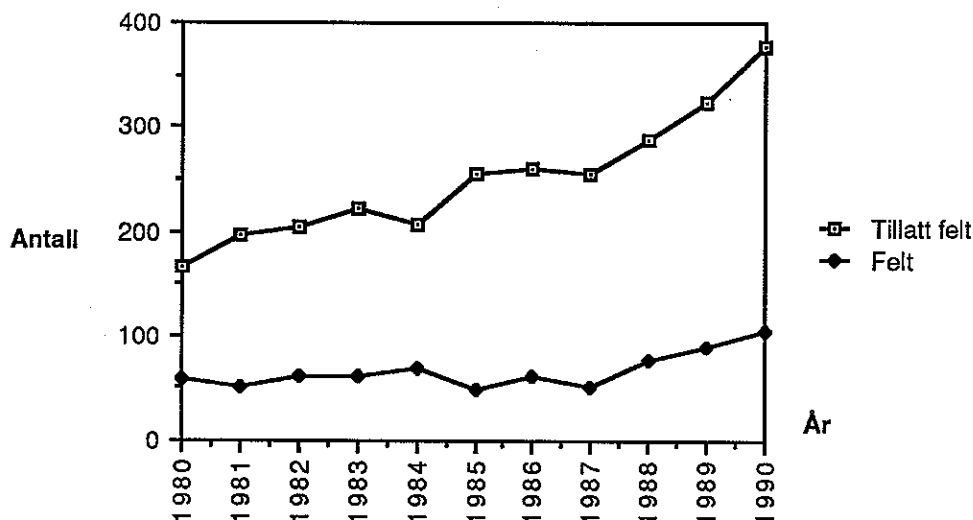

Fig. 4. Utviklingen i avskytingen av hjort i Oppland i de siste ti år.

2.4.6. BESTANDSREGISTRERING OG SKADEDOKUMENTASJON STORE ROVDYR

Arbeidet med bestandsregistrering og skadedokumentasjon i Oppland og Buskerud skjer i et samarbeid. Midler til arbeidet er kanalisert til Oppland, og den som er engasjert arbeider med saker i begge fylker. Tilsammen er 76 meldinger om store rovdyr gitt i 1990. 24 av disse er kontrollert i felt eller på laboratorium. De fleste meldinger (31) har dreid seg om gaupe. Jerv og gaupe er de store rovdyrartene det er godtatte meldinger på i 1990.

10 tilfeller hvor sau er mistenkt tatt av rovdyr, er undersøkt. Dette er noe mindre enn året før (18 tilfeller). Store rovdyr forekom i tre av tilfellene og alle dreide seg om gaupe.

I Dovre/Rondane-regionen, hvor vi har de største sauetap forårsaket av jerv i fylket, foregår registreringsarbeidet i et samarbeid mellom Oppland, Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag. 17 sauer er sannsynliggjort drept av jerv i Lesja. Tallene for hele regionen er henholdsvis 64 i 1990 og 81 i 1989. I Lesja ble det gjennomført et tilsynsprosjekt i regi av DN i 1990. Dette kan ha bidratt til reduksjonen i skadeomfanget. Det ble ikke foretatt bestandsregistreringer i 1990, men NINA har gjort hiundersøkelser. Det er ingenting som tyder på vesentlige endringer i bestandsstørrelsen fra året før.

Materialet fra en spørreundersøkelse til viltneemnder og sau- og geitalslag er behandlet og skrevet ut i en rapport. Det samme gjelder de skadesaker som er meldt til fylkesmannen.

2.4.7. PROSJEKT ELGREGION

Prosjekt Elgregion startet i april 1989 og ble i hovedsak avsluttet ved årsskiftet 1990-91. (Sluttrapport vil skrives ferdig etter nyttår.) Prosjektet hadde som hovedmål å få til et samarbeid mellom rettighetshaverne og mellom viltnemndene i de deler av Oppland som har en felles elgstamme med tilknytning til vinterbeiteområdene i Gausdal Vestfjell og Murudalen. Prosjektet har vært et samarbeid mellom miljøvernavdelingen, skogoppsynet, rettighetshaverne v/skogeierforeningene og skogforvaltningene.

Hovedvekten i arbeidet har vært lagt på informasjon til rettighetshavere og viltnemnder. Det gjelder kunnskap om elgstammen, biotopskjøtselstiltak, organiseringsformer og finansiering. Dette har i 1990 skjedd gjennom informasjonsmøter og befaringer rundt i regionen (28 i alt). Mye informasjon har kommet ut gjennom pressen (28 registrerte oppslag), og det har vært en fortløpende rapportering gjennom 5 fire-siders informasjonshefter.

Før årsskiftet hadde rettighetshaverne nedsatt et interimstyre med tanke på videreføring av arbeidet i egen regi. De berørte viltnemnder arbeider videre med sin organisering for å kunne betjene en slik rettighetshaversammenslutning på tvers av kommunegrensene. Organiseringsformen på viltnemndssiden er i noen grad avhengig av hvilken form for samarbeid rettighetshaverne velger.

Lenger er det vanskelig å bringe prosjektet fra vår side. Nå er det rettighetshaverne som fører regionarbeidet videre. En må kunne karakterisere effekten av Prosjekt Elgregion som positiv.

2.5. VASSDRAGSFORVALTNING

2.5.1. BEMANNING

Sektoren har en fast stilling - fung. vassdragsforvalter Torbjørn Østdahl.

I tillegg har det vært korte engasjement på sektoren i forbindelse med overvåkningsundersøkelser, tilsammen ca. 3 månedsverk.

2.5.2. SAKSBEHANDLING

Vassdragsforvaltning har hatt 496 saker i 1990, mot 414 i 1989. Dett er en økning i saksmengden på 20 prosent. Fiskeoppdrett, lokal overvåkning av vannressurser, masseuttaksaker, vannkraftsaker og Samla Plan for vassdrag har utgjort det største antallet saker.

På grunn av forsinkelse i utformingen av retningslinjer for behandlingen av konsesjonsøknader for fiskeoppdrett, samt at planlegging og gjennomføring av rensetiltak i henhold til de nye retningslinjene er en tidkrevende prosess står mange av konsesjonsøknadene på restanse ved årsskiftet. Disse sakene er tenkt ferdigbehandlet i 1. og 2. kvartal i 1991.

2.5.3. OPPNÅDDE RESULTATER I 1990

Lokale overvåkningsundersøkelser er gjennomført i samarbeid med kommuner og lokale lag i vassdragene: Vigga (Gran og Lunner), Etna (Etnedal), Mæringdalsvatn (Sel) og Eina-
vatn (V-Toten).

Overvåkingen av Gausavassdraget som landbruksforurenset vassdrag, er videreført i samarbeid med Gausdal kommune og Naturvernforbundet i Gausdal. Resultatene fra bekkeovervåkingen i vassdraget i 1989 er rapportert og fulgt opp med bekkebefaringer for lokalisering av utslippskilder og pålegg om tiltak.

Konsesjonsbehandlingen av fiskeoppdrettsanlegg er videreført med sluttbehandling av konsesjoner for fiskekultiveringsanlegg, samt befaringer på og fastsetting av endelige frister for planlegging og gjennomføring av rensetiltak på matfiskanlegg.

Det er utarbeidet vassdragsrapporter med konsekvensvurdering for kraftutbyggingsprosjekter i Øvre-Otta, Jora, Tromsa/Moksa, Etna og Vindin i forbindelse med rulleringen av Samla Plan for vassdrag.

Sikring av allmenne interesser som naturvern, fiske og friluftsliv i inngrepssaker (kraftutbyggingskonsesjoner, konsesjonsfornyelser/hjemfall, kraftlinjesaker, masseuttak, forbygninger, senkning/kanalisering, bakkeplanering nær vassdrag) har vært prioritert.

Bidrag til lære og aktivitetsheftet "Mange bekker små...."

Det er startet opp et forprosjekt med undersøkelser i tilknytning til forsøk med endringer i manøvreringen av kraftverket ved Hunderfossen i Lågen. Prosjektet omfatter i første fase bearbeiding av eksisterende data om forholdet mellom fiskeoppgang ved Hunderfossen og vannføring og vanntemperatur.

Det er tatt initiativ til flerbruksplan for Otta og Lågen ved Otta tettsted. Planen har utgangspunkt i flomproblemen ved Otta tettsted pga. isoppstuvning, men skal også ivareta naturvern- og friluftinteressene langs vassdraget i tilknytning til tettstedsutviklingen.

2.5.4. OPPFØLGING AV VIRKSOMHETSPLANEN FOR 1990

Tidsforbruk på hovedutfordring 1 i strategisk plan - Forurensning og tekniske inngrep i og langs vassdrag:

	Dager
Overvåkning av vannforekomster	36
Konsesjonsbehandling og kontroll av fiskeoppdrettssaker	33
Masseuttakssaker	16
Forbygning/senkning/kanalisering	4
Masseuttaksplaner	1
Vannbruksplaner	11
Bruk av PBL og VL i inngrepssaker	1
Depositum ved inngrepssaker i og langs vassdrag	1
Tilskuddsordninger i strid med vassdragshensyn	-
Informasjon og bevisstgjøring om ansvar for og konsekvenser av ulike typer inngrep	3
Økt fokusering på bekken som livsmiljø for planter og dyr	10
Tiltaksplan for restaurering av vassdrag	2
Reparasjonstiltak i forbindelse med kraftutbygging	1
Samla Plan	29
Meldeplikt på alle inngrep i og langs vassdrag	-
Sum hovedutfordring 1	148 dager

Det er brukt mer tid enn planlagt i virksomhetsplanen spesielt når det gjelder Samla Plan for vassdrag hvor vassdragsforvalter har hatt ansvaret for skriving og redigering av 5 vassdragsrapporter. Det er også brukt mer tid enn planlagt på vassdragsovervåkning og tilsvarende mindre tid på konsesjonsbehandling av fiskeoppdrettsanlegg. Dette har sammenheng med forsinkelsen i retningslinjene for saksbehandlingen av fiskeoppdrettskonsesjoner.

2.5.5. RAPPORTER

Miljøvernavdelingens rapportserie:

Nr.3/90 Miljøstatus for Oppland, Årsmelding 1989 (redigering)
Nr.6/90 Vannkvalitet og fisk i Gausavassdraget 1989

Samla Plan, vassdragsrapporter:

002.Dz Øvre Otta, T-761, Miljøverndepartementet (MD)
002.DEz Tromsa / Moksa, T-762, MD
002.DJz Jora, T-763, MD
012.Ez Etna, T-764, MD
012.LBz Vindin, T-765, MD

2.5.6. VIRKSOMHETSPLAN 1991

Virksomheten i 1991 vil i likhet med 1990 bli konsentrert om hovedutfordring 1 i Strategisk plan (Forurensning og tekniske inngrep i og langs vassdrag).

	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal
Samla Plan for vassdrag	2	1	-	-
Verneplan IV for vassdrag	-	1	-	-
Fiskeoppdrett, konsesjoner	3	5	2	-
Fiskeoppdrett, kontroll	-	-	2	-
Lokal overvåkning	3	3	2	3
Masseuttak / forbygn. / andre inngrep	1	1	1	1
Kraftutbyggingssaker	1	1	1	1
Restaurering av vassdrag	1	-	2	1
Vannbruksplanlegging	1/2	-	1/2	1/2
Vassdragsregisteret	1/2	-	1 1/2	1
Miljøstatus	-	-	-	4
	12	12	12	12

2.5.7. VIDEREFØRING/PROBLEMER/NYE UTFORDRINGER 1991

Overvåkningsundersøkelsen i Gausa videreføres, og det startes opp nye overvåkningsundersøkelser bl.a i Begnavassdraget, i Otta med tilløpselver i Sel kommune og i Harestuvannet i Lunner kommune. Overvåkningsundersøkelsene fra 1990 dokumenteres i en samlet fylkesrapport.

Konsesjonsbehandlingen av oppdrettsanleggene for matfisk gjennomføres og avsluttes.

Koordinering av høringsprosessen for Samla Plan og Verneplan IV for vassdrag våren 1991.

Videreføring av flerbruksplan for Otta og Lågen ved Otta tettsted og prosjektet med endringer i manøvreringen av Hunderfossen.

Endring av intervallet for fornyelse av vilkår i kraftutbyggingskonsesjoner vil gi stor saksmengde på dette feltet i 1991, med mulighet for å stille vilkår som er mer i tråd med vilkårene som settes ved nye reguleringer.

Prosjekt med restaureringsplaner for mindre vassdrag vil bli satt igang i 1991.

2.6. KONTORSEKTOR OG FORVÆRELSE

2.6.1. BEMANNING

Kontorsektoren ved miljøvernavdelingen har i dag 3,5 faste stillinger. Budsjettmessig er disse stillingene underlagt Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Bemanningen synes pr. idag å være tilfredsstillende. Med ansvaret for et stort fagarkiv og med de tekniske nyvinninger som har skjedd innenfor kontorsektoren de siste årene, har dette betydd endrede arbeidssrutiner og arbeidsforhold for de kontortilsatte. I en slik omstillingsfase er det viktig at endrede arbeidsoppgaver blir tilrettelagt på en slik måte at de kan virke utviklende og engasjerende.

Utføring av administrative funksjoner av ulike slag er en nødvendig forutsetning for at avdelingen skal få løst sine oppgaver, og er av vesentlig betydning for avdelingens anseelse og effektivitet. De ansatte på kontorsektoren er i mange sammenhenger avdelingens ansikt utad. Det blir kontorpersonelets oppgave å yte best mulig service både innenfor egen avdelingen og utad overfor publikum. Dette betinger igjen at kontorpersonelet setter seg inn i de forskjellige sektorområdene for å kunne yte denne servicen.

2.6.2. POSTJOURNAL / FAGARKIV.

Avdelingen har en stadig økende saksmengde. Journalføring og arkiv er lagt til avdelingen i motsetning til mange andre embeter som har disse funksjonene felles.

Avdelingen har eget fagarkiv. Ny arkivnøkkel og nytt journalføringssystem ble tatt i bruk fra nyttår 1991. Dette vil i overgangen medføre en betydelig økt arbeidsmengde for kontorpersonelet.

2.6.3. BIBLIOTEK.

Avdelingens bøker/rapporter/videoer er lagt inn på eget EDB-register. I tillegg er avdelingens informasjonsmaterieell samlet og systematisert.

2.6.4 INVENTAR / UTSTYRSLISTER.

Anskaffelse av utstyr/rekvisita og føring av inventarlistar ligger også innenfor kontorpersonalets ansvarsområde, samt oppfølging og vedlikehold av maskiner og utstyr.

2.6.5. PERSONELLSITUASJONEN - VIRKSOMHETSPLAN.

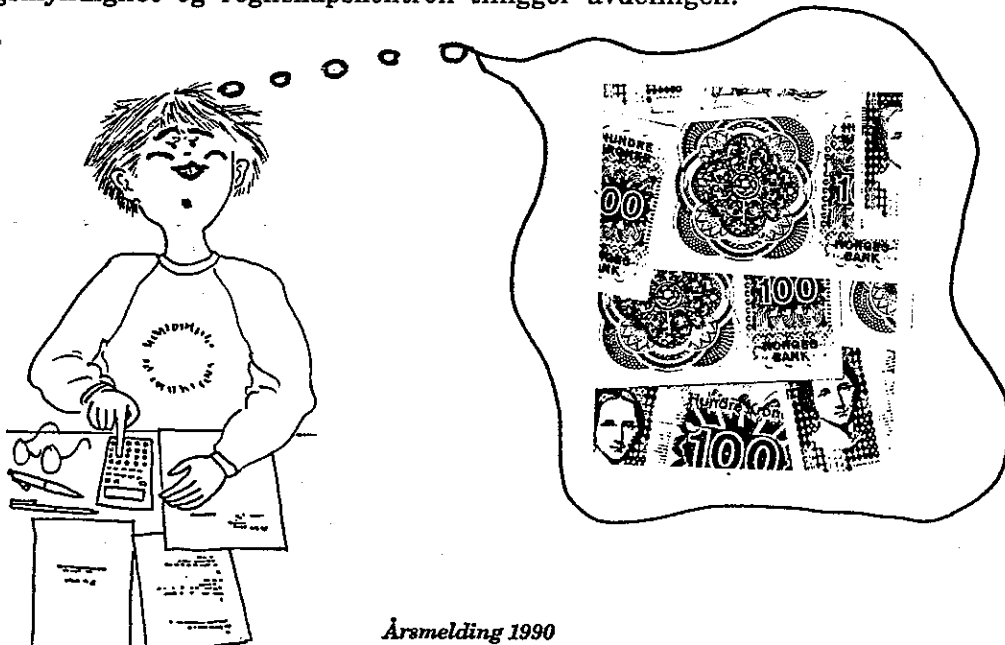
Avdelingen har 16,5 faste stillinger. Med engasjerte har avdelingen det siste året hatt 28 ansatte. Med et så stort antall ansatte er det viktig av samtlige får kjennskap til strategisk plan og virksomhetsplaner. Alle bør være kjent med hva som er prioriterte utfordringer og hva som er hovedarbeidsområdene i årene som kommer.

Etter avdelingens gjennomgang av ledelses- og organisasjonsutvikling siste året, synes en å være kommet et stykke på vei når det gjelder et system for oppfølging og tilbakemelding slik at plan og resultater kan evalueres, - ikke minst gjelder dette økonomistyring og bruk av prosjektmidler.

2.6.6. BUDSJETT / REGNSKAP.

Det ordinære kap. 1406 går i sin helhet til drift av avdelingen. I tillegg kommer post 21 med finansiering av prioriterte egenaktiviteter, samt kap. 1463-21 OL-relaterte oppgaver. I tillegg til de gitte rammene på ordinært budsjett er Oppland fra 1990-1991 gitt en 2-årig oppdragshjemmel mot tilsvarende inntekter under kap. 4406 post 3 - Oppdragsinntekter. Denne rammen var for 1990 ca. 1 mill. kroner. Medregnet forvaltningsbudsjettet og prosjektmidler var det totale omløp av midler i 1990 ca. 20 mill. kroner.

Anvisningsmyndighet og regnskapskontroll tilligger avdelingen.

3. MILJØVERN I KOMMUNENE; STATUS FOR MIK-PROSJEKTET 1988-1990

(Oversikten er basert på rapporter fra miljøvernrådgi-verne i MIK-kommunene).

3.1. DOVRE

3.1.1. ADMINISTRATIV ORGANISERING

Det er opprettet en kultur- og miljøvernetat med en egen kultur- og miljøvernsjef .

Ansvarsområdet er kultur, kirke og bibliotek samt friluftsliv og miljø saker.

Hovedutvalget kan disponere midler innenfor sitt ansvarsområde.

3.1.2. POLITISK ORGANISERING

Det er etablert et eget hovedutvalg for kultur- og miljø saker med 5 medlemmer. Varaordfører er hovedutvalgsleder og 3 av medlemmene inkludert leder, er medlem/varamedlem av kommunestyret.

3.1.3. DELEGERING

Hovedutvalget for kultur- og miljøvern dekker også funksjonen som friluftsnemd.

Dovre kommune er frikommune. I forbindelse med dette er det bestemt at funksjonene til viltnemda og innlandsfiskerinemda skal legges til landbruksnemda.

Hovedutvalget er delegert avgjørelser etter Plan- og bygningslovens paragraf 84; enkeltsaker vedrørende grusuttak i vassdrag.

Som et ledd i frikommuneforsøket er avgjørelsesmyndigheten etter motorferdselloven tillagt rådmannen. Denne fullmakten er delegert videre til kultur- og miljøsjefen.

3.1.4. ARBEIDSOPPGAVER OG PROSJEKTER

Dovre har tillagt følgende arbeidsoppgaver til kultur- og miljøetaten:

- klargjøring av arealbehov og arealbruksinteresser
- rekreasjon og friluftsliv
- kulturminnevern
- naturvern
- uttak av grus fra vassdrag
- styrke utviklingen av det sosiale og kulturelle miljø, særlig for barn og unge
- utarbeide kommunedelplan for ovenfor nevnte miljøutviklingsarbeid

Kommuneplanens arealdel

Innsillet fra kultur- og miljøetaten er tatt inn i kommunens arealplanforslag.

Spesialavfall

Vurdering av planer for langtidslager og destruksjonsanlegg for spesialavfall. Studietur til Finland er gjennomført.

Plan for oppvekstkår

Store ressurser har vært brukt til arbeidet med en oppvekstkårplan. Planarbeidet har omfattet grendemøter, grendebøker (arbeidsbokmetoden) og tverretattlig plansamarbeide. Skoler/barnehager er trukket inn i prosessen.

Bekkeaksjon

Samarbeide mellom landbrukskontoret, miljøetaten og naturvernforbundet i Lesja/Dovre om prøvetaking og informasjon. Arbeidet bør fortsette i 1991 og forurensningskildene i vassdraget bør kartlegges.

Høringsuttalelser

Høringsuttalelser til planutkast er de vanligste sakene innenfor arbeidet med det fysiske miljø. I plan- og utbyggingssaker står de ikke målbare verdiene som gjelder miljø, svært svakt.

Motorferdsel i utmark

Det er opprettet et nettverk av leiekjørere for ervervsmessig transport med snøscootere. Behandlingen av enkeltsøknader om dispensasjon fra motorferdselloven tar tid. Øvelseskjøring med snøscooter i regi av politiet og forsvaret øker i omfang. For slik hjemlet kjøring må det være mulig å henvise til områder uten brukerkonflikter.

Grusuttak i vassdrag

Ferdigbehandling av enkeltsøknader om grusuttak i Lågen. Oppfølging av pågående uttak.

Flerbruksplan for Lågen

Registreringer av viktige plasser for fisken utført.

Registrering av grus i Lågen utført av NGU.

Avfallshåndtering

I samarbeide med Lesja kommune ble muligheten for innsamling av papir og glass undersøkt. Utsatt pga manglende avtaksmuligheter.

Miljølære

Deltakelse i opplegg for kursing av barnehageansatte. Tema: Natur i barnehagene.

Samarbeide med organisasjonen

I enkelte saker har det vært et godt samarbeide med Naturvernforbundet i Lesjaog Dovre.

3.1.5. SYNSPUNKTER PÅ DEN FRAMTIDIGE ORGANISERING AV MILJØVERNARBEIDET I DOVRE

Administrativ organisering

- Sammenslåing av kultur- og miljøområdet har fungert svært bra både i forhold til kultur- og miljø.

- Det har vært en stor styrke at arbeidsområdene har hatt egen etatsjef.
- Organisering i egen etat har den svakhet at det er vanskelig å arbeide sektorovergripende uten sterk medvirkning fra rådmann/ordfører.
- Forutsetningen for sektorovergripende arbeide er at rådmann/ordfører er aktive og samordner viktige arbeidsoppgaver og -felt mellom etatene.

Politisk organisering

- Et eget hovedutvalg er godt egnet til å ivareta miljøsakene , men dårlig egnet til å ivareta det sektorovergripende aspektet ved miljøsakene.
- Det bør avsettes mer tid til samarbeide mellom hovedutvalgsleder og administrasjon. Det bør også være hyppigere hovedutvalgsmøter og avsettes mer tid til diskusjon om de ulike arbeidsoppgavene i etaten.

3.2. LOM

3.2.1. ADMINISTRATIV ORGANISERING

Stillingen som miljøvernråd giver er plassert i stab under rådmannen. Miljøvernråd giver har ansvar for saksforberedelse og oppfølging av saker for hovedutvalget for miljø- og naturforvaltning og er kommunens kontaktperson i miljø- og naturforvaltningsspørsmål.

Miljøvernråd giveren er sekretær for den administrative arbeidsgruppa som har ansvar for arealdelen til kommuneplanen. Miljøvernråd giveren deltar i etatsjefmøter og i kontormøter for sentraladministrasjonen etter behov.

Miljøvernråd giver er barnas representant i bygningsrådet.

3.2.2. POLITISK ORGANISERING

Det er etablert et eget hovedutvalg for miljø- og naturforvaltning.

Medlemmene er valgt blant kommunestyrerepresentantene og medlemmene av de tidligere grønne nemdene i kommunen.

Miljøvernutvalget disponerer egne budsjettposter for miljø- og naturforvaltningssektoren.

3.2.3. DELEGERING

Hovedutvalg for miljøvern har overtatt ansvarsområdet til viltnevd, friluftsnemd og innlandsfiskenemd. (Ansvar for viltnemda ble overført kommunen etter samtykke fra Miljøverndepartementet av 20.10.88).

Kommunestyret har vedtatt reglement og delegasjonsreglement for hovedutvalget som innebærer følgende:

- Hovedutvalget har et samordnende og sektorovergripende ansvar for miljøvernoppgaver.
- Avgjørelsesmyndighet etter lov om motorferdsel er delegert hovedutvalget.
- Myndighet etter paragraf 37 i forurensningsloven er delegert hovedutvalget.

3.2.4. ARBEIDSOPPGAVER OG PROSJEKTER

Miljø- og naturressursprogram er vedtatt

Miljø- og ressursvennlig avfallsbehandling

- Initiativ til å få igang ulike innsamlingsordninger innunder den kommunale renovasjonsordning.
- Etablert god kontakt med teknisk etat.
- Støtte til en utstilling av miljøvennlige varer som grunnskolen arrangerte (1990).
- Arbeid med ei infobrosjyre om avfallsbehandling er igangsatt.

Naturveiledning

Lom er en av tre kommuner i landet som har fått forsøksvirksomhet i naturveiledning. Naturveileder ble ansatt 01.09.90. Viktige innsatsfelt er følgende:

- Skole/barnehage
- Naturveiledning i lokalmiljøet
- Utnytting av utmarksressurser

Løypeplanprosjekt

- Plan for kartfesting, rydding og merking av løyper i nærmiljøet er utarbeidet.
- Utarbeiding av natur- og kulturstier er i gang.

Andre friluftslivsoppgaver

- Registrering av eksisterende tilbud og behov på friluftslivssektoren.
- Gjennomføring/igangsetting av opparbeidingstiltak (eks. badeplasser, parkeringsplasser for vinterutfartsområder).

Barnehageprosjekt

- Naturveilederen og miljøvernrådgiveren har deltatt på to miljølæreprosjekt i barnehagene i Lom ("Vatnet i Lom" og "Treet").

Vilt- og fiskeforvaltning

- Informasjon og kontakt gjennom arrangement av vilt- og fiskekveld.
- Plan for utarbeiding av småviltjakt- og fiskeguider.
- Søknad om å få delegert enkeltoppgaver innen viltforvaltninga sendt.

Naturvern

- Søknad om å få delegert forvaltningsansvar for naturreservat (våtmark).

Restaurering av hvilebuer

- Ei stienbu restaurert i 1989
- Midler for enda en restaurering er avsatt for 1991.

3.2.5. SYNSPUNKTER PÅ DEN FRAMTIDIGE ORGANISERING AV MILJØVERNARBEIDET I LOM

Politisk organisering

I følge miljøvernrådgiver har de gode erfaringer med den politiske organiseringen . I tillegg er arbeidet i de tre tidligere grønne nemdene styrket gjennom økt samordning.

Politikernes mening

- Sakene i miljøutvalget er stort sett viktige saker; men noe mer kunne vært delegert administrasjonen.
- Informasjon og forebyggende / holdningsskapende arbeide kunne vært høyere prioritert.
- Brukbar medvirkning i saker, selv om de fleste sakene avgjøres i andre organer.
- Eksistensen av et miljøutvalg forplikter.
- Positivt at plansakene behandles på et tidlig stadium i prosessen og at det er mulig å påvirke.
- Begrenset ressurstilgang, men god erfaring med bruk av "Arbeid for trygd-midler".
- Velvilje fra det øvrige politiske miljøet; godt samarbeide,
- Alle mener MIK-ordningen bør fortsette.

3.3. RINGEBU

3.3.1. ADMINISTRATIV ORGANISERING

Stillingen som utmarks- og miljøvernrådgiver er plassert i stab under rådmannen. Hovedoppgaven er å være pådriver i gjennomføringen av kommunens miljø- og naturressursprogram samt å være saksbehandler innenfor naturforvaltning. Rådgiveren deltar i rådmannsstabens plangruppe og disponerer et mindre "sektorbudsjett" i tillegg til "egne" budsjettposter i de øvrige etater.

3.3.2. POLITISK ORGANISERING

Det er etablert et eget hovedutvalg for miljøvern og utmarksforvaltning med et sektorovergripende ansvar. Utvalget har 7 medlemmer og disse er valgt blant kommunestyrerepresentantene og de tidligere medlemmene av de grønne nemdene i kommunen.

Utvalget har sektoransvar innenfor naturforvaltning og kan pålegge de andre etatene oppgaver som følge av programmet.

3.3.3. DELEGERING

Hovedutvalg for miljøvern- og utmarksforvaltning har overtatt ansvarsområdene til friluftsnemda, innlandsfiskenemda og viltnemda. Miljøverndepartementet samtykket den 20.02.89 i tidsavgrenset overføring av viltnemdas oppgaver til kommunen.

Kommunestyret har vedtatt reglement og delegasjonsreglement for hovedutvalget. Dette omfatter bl.a. delegasjon til hovedutvalget:

- * etter kommunestyreloven
- * i budsjettsaker
- * av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag
- * av lov om friluftslivet; div. paragrafer

I tillegg omfatter dette en delegasjon til administrasjonen om:

- * Lov om viltet; div. paragrafer
- * Plan- og bygningsloven; enkeltbygg, § 93

3.3.4. ARBEIDSOPPGAVER OG PROSJEKTER

Miljø- og naturressursprogram vedtatt i juni 1989. Programmet prioriterer:

- naturvern/friluftsliv/reiseliv i Lågen
- bevaring av leveområder for villrein
- miljøundervisning
- aktivisering av kulturminner for publikum
- ressurgjenvinning fra avfall
- landbruksforurensning
- lokalt forurensningstilsyn

Prosjekter utledet av miljø- og naturressursprogrammet

Villrein i Rondane

- initiativ til interkommunalt plansamarbeid, start i 1987.
- diverse lokale plan- og informasjonstiltak pågår

Friluftsliv/reiseliv i Lågen

- interkommunalt og kommunalt prosjekt, start i 1988/89
- div. tilretteleggingstiltak for friluftsliv pågår
- div. naturverntiltak, informasjon

Lokal miljøundervisning

- integrering av miljøundervisning i grunnskolen og i barnehagene, start 1988
- gjennomføring i løpet av 5 år

Tilrettelegging av kulturminner

- div.tiltak for aktiv bruk av kulturminner pågår, start 1990
- div. informasjonstiltak

Ressurgjenvinning og forurensningskontroll

- ulike gjenvinningstiltak gjennomført og under oppstarting
- avfallsordning under utredning

Andre prosjekter

Elg/skog

- skjøtselstiltak for å bedre vinterbeite i et bestemt område, forsøk med å lede elg
- informasjon overfor grunneiere
- samarbeide med skogetat, start i 1988

Jaktbrosjyre

- årlig spørreundersøkelse i grunneierlag
- utgivelse av brosjyre om jakt på rådyr og småvilt, start 1989

Ski- og sommerløyper

- revisjon av skiløypenettet i 1989
- utarbeiding av turkart (1:60000), ferdig 1991

Aktivisering av Våla elv

- div. tilretteleggingstiltak for ferdsel pågår

Bevaring av stor-ørretstammen i Våla/Lågen

- div. kultiveringstiltak, biologiske undersøkelser
- restaurering av elveløp, start 1988

Fiske for alle på Venabygdsfjellet

- tilretteleggingstiltak for fiskere, felles fiskekort, info. og kultivering. Start 1988.
- videreføres i andre grunneierlag

Forvaltningsplan for sand og grus

- supplerende dokumentasjon (88-90)
- kommunedelplan i 1991

Motorferdsel i utmark og vassdrag

- opprettelse av sårbare områder i 1989
- oppsyn

Konsekvensvurdering ved heissammenbinding Skei-Kvitfjell

- konfliktvurderinger, rapport 1990

3.3.6. SYNSPUNKTER PÅ DEN FRAMTIDIGE ORGANISERING AV MILJØVERNARBEIDET I RINGEBU**Administrativ og politisk organisering**

- Positive erfaringer m.h.t organisering
- Systemet fungerer bra

Politikernes mening

- Miljø- og naturressursprogrammet sentralt.
- Stor innflytelse i plan- og byggesaker.
- Bevisst satsing på å ligge i forkant i plansaker
- Bredere miljøvernoffensiv etter MIK
- Begrenset med egne midler til miljøvernoppgavene, men mange muligheter for tilskudd
- Langt igjen før gjennomslag for miljøvernet hos folk flest
- Satsing på lokal miljøundervisning helt sentralt
- Utvalget har brukt for liten tid i felt

3.4. GAUSDAL

3.4.1. ADMINISTRATIV ORGANISERING

Stillingen som miljøvernråd giver er plassert i stab hos rådmannen. Miljøvernråd giver deltar i ledermøter og i kontormøter for sentraladministrasjonen.

Miljøvernråd giver er medlem av styrings- og arbeidsgruppe for kommuneplanarbeidet.

Miljøvernråd giver disponerer egne budsjettkapitler.

3.4.2. POLITISK ORGANISERING

Det er etablert et eget hovedutvalg for miljøvern.

Hovedutvalget har 7 medlemmer og av disse er 3 med i kommunestyret og en er varamedlem til formannskapet.

Kommunestyret har vedtatt reglement og delegasjonsreglement for hovedutvalget.

3.4.3. DELEGERING

Hovedutvalg for miljøvern har overtatt ansvarsområdene til viltnemd, friluftsnemd og innlandsfiskenemd. (Ansvaret til viltnemda ble 21.12.88 overført kommunen).

Hovedutvalget har sektoransvar for de oppgavene som er lagt til kommunen etter følgende lover:

- naturvernloven
- friluftsløven
- viltloven
- innlandsfiskeløven
- motorferdselloven

Hovedutvalget forvalter viltstellmidler og fiskestellmidler avsatt i forbindelse med Dokkautbyggingen.

3.4.5 ARBEIDSOPPGAVER / PROSJEKTER

Miljø- og naturressursprogram, inkludert et eget handlingsprogram, er vedtatt av kommunestyret. Følgende satsingsområder er pekt ut:

- Gausa- og Jøravassdraget
- Gausdal vestfjell
- Forurensning
- Avfallsbehandling
- Friluftsliv
- Viltforvaltning

Miljødata i lokalforvaltningen

- Større fellesprosjekt med utredning av databaser for vilt og fiskeforvaltning.
- Opplegg for samordning/prioritering av "grønne interesser" i oversiktsplanlegging.

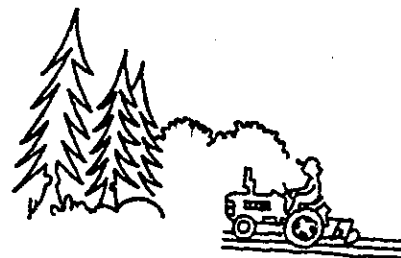
Kulturlandskap i kommuneplanen

- Deltaker i et større prosjekt som er under oppstartning.
- Hensyntaking til kulturminner i planarbeidet, informasjon om kulturminner, byggeskikk, og skjøtsel av jordbrukslandskapet.

Miljøaksjon

Aksjonsuke i juni 88/89/90 med følgende tema:

- Rydding av søppel langs vassdrag og veger og i boligfelt
- Innsamling av papir, plast og glass
- Innsamling av skrot fra private fyllinger
- Innsamling av spesialavfall og spillolje
- Rydding og merking av turstier, fiskeplasser
- Restaurering av gangbruer og badeplasser

Kultursti og utmarksmuseum Kittilbu

- Etablert kultursti med infoplakater langs forn- og kulturminner
- Aktivitetsdager/Organisert omvisning
- Forprosjekt for bygging av utmarksmuseum ved kulturstien utført. Byggestart 1991.

Liumsetervegen

- Tilrettelegging av campingvognplasser, rasteplasser.
- Ordnet renovasjon.

Friluftstiltak Follebu

- Plan for turstier fra Follebu og til utmarksområdene.
- Avtale med grunneiere om tilrettelegging.
- Skilting av stiene, bygging av svinggrind/klyvele.
- Planer om infotavler og kart.

Overvåking Gausa

- Prøvetaking for å kartlegge forurensningssituasjonen og finne utslippssteder.
- Bekkebefaringer med grunneiere.

Fisketiltak

- Stamfisk fanges for stryking Bygging av dam for oppdrett av yngel til utsetting.
- Utbedring av dam i elva for å lette oppgang av fisk.
- Fangstrapportering.
- Fiskekart for kommunen utgitt, med opplysende tekst på baksida.

Konsekvensvurderinger reiseliv

- Konsekvensvurdering for utbygging av skiheis Skei-Kvitfjell og for oppdemming av myrene ved Skei, utført.

Elgforvaltning

- Kartlegging av vinterbeitet i Gausdal Vestfjell gjennomført.
- Innsamling av elgkjever og av ovarier (1990).

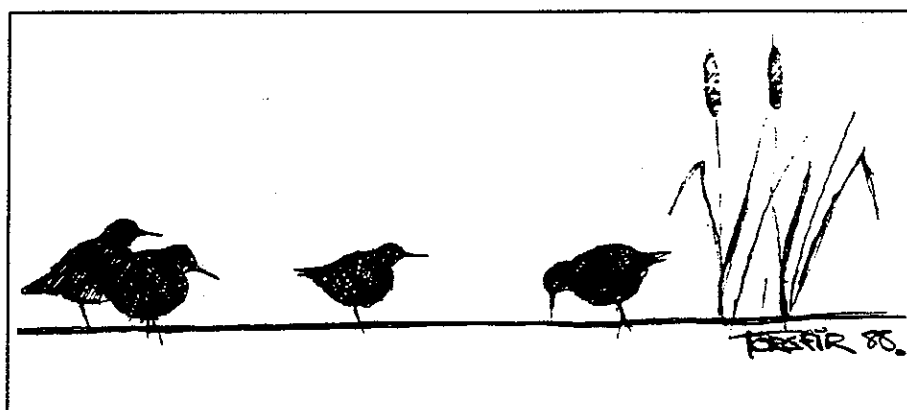
3.4.6 SYNSPUNKTER PÅ DEN FRAMTIDIGE ORGANISERING AV MILJØVERNARBEIDET I GAUSDAL

Administrativ organisering

- Plasseringen av miljøvernråd giver gir anledning til å delta i langsiktig planlegging med påvirkning av mål og midler og gir god kontakt med kommunens ledelse.
- Miljøprogrammet danner grunnlag for den langsiktige delen av kommuneplanen.
- Samarbeidet med de fleste etatene fungerer bra og er blitt stadig bedre.
- God kontakt med landbrukskontoret, spesielt innen forurensning og kulturlandskap.
- På sikt kan en felles etat mellom miljø, landbruk og evt fjelloppsynsmann være mulig
- Kontorfellesskap mellom miljøvern og fjellsyre tilstrebes.
- Ressurstilgangen har vært akseptabel i prøveperioden og har ikke begrenset arbeidet.

Politisk organisering

- Hovedinntrykket er at miljøutvalget har innflytelse på de sakene som behandles.
- Miljøutvalget har vært med på å legge premissene for arbeidet med oversiktsplaner.
- Mer delegering i enkeltsaker bør vurderes for å redusere antallet saker og saksbehandlingstid.
- Miljø- og ressursprogrammet har bidratt til å bevisstgjøre holdninger i andre etater og utvalg.
- De grønne nemders arbeidsområde er blitt tillagt større vekt.
- Antydning til "kompetansestrid" i forhold til fjellstyret, spesielt i saker vedrørende motorferdsel og viltforvaltning.
- Interessen blant folk flest har vært positiv og stor.
- Politikerne mener interessen er mer variabel blant egne partifeller.
- Hovedutvalget er enstemmig i at miljøarbeidet må fortsette i permanent form
- Et eget hovedutvalg for miljø er pr. idag det eneste aktuelle. På sikt vurderes et hovedutvalg felles for miljøvern, landbruk og evt. fjellstyresaker.

3.5. ØYER

3.5.1. ADMINISTRATIV ORGANISERING

Stillingen som miljøvernkonsulent ble i Øyer opprettet først den 01.01.90. Stillingen er finansiert over departementets særskilte OL-bevilgning.

Miljøvernkonsulenten er plassert i stab hos rådmannen og forbereder saker innenfor områdene friluftsliv og motorisert ferdsel for hovedutvalget for kultur.

Miljøvernkonsulenten har sekretariatsansvar overfor den statlige viltnevd.

Det er ikke satt av eget budsjett for miljøvernoppgavene. Midler til dette må gå gjennom rådmannen/formannskapet.

3.5.2. POLITISK ORGANISERING

Det er ikke opprettet et eget hovedutvalg for miljøvern i Øyer. Formannskapet har det overordnede ansvaret for natur- og miljøvernsakene.

Hovedutvalg for kultur har funksjonen som friluftsnemd og innlandsfiskenemd.

3.5.3. DELEGERING

Hovedutvalg for kultur har ansvaret for friluftssakene i kommunen. I tillegg fins en egen viltnevd.

Kommunestyret har vedtatt en egen arbeid instruks for miljøvernkonsulenten.

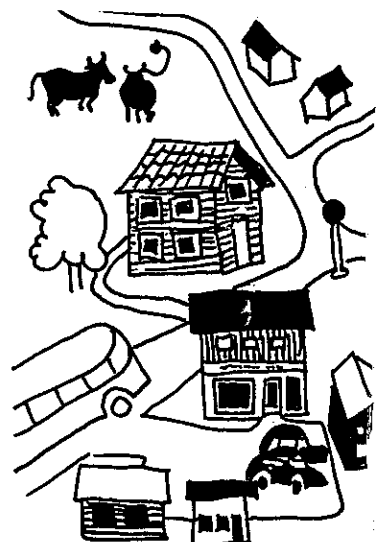
3.5.4. ARBEIDSOPPGAVER OG PROSJEKTER

Miljø-og naturressursprogram, inkludert et eget handlingsprogram, er utarbeidet. Følgende hovedsatsingsområder er valgt:

- Lågen
- Fjellet
- Nærmiljø og tettstedstvikling

I tillegg vil følgende være viktige arbeidsoppgaver:

- forurenningskontroll og ressursgjenvinning
- kulturlandskapsvern
- reiseliv /næringsutvikling

Andre prosjekter:

Prosjekt friluftsliv- reiseliv i Lågen

- formål å få en mer aktiv bruk av Lågen og nærområdene til Tretten.

Kulturlandskapsprosjekt

-området Granrudmoen - Hafjell

- målet er å skape et trivelig tettsted og å ta vare på kvaliteter i kulturlandskapet

Utviklingsprosjekt OL

-midler fra Miljøverndepartementet

-prosjektet er delt opp i tre delprosjekter

* reiselivsplan for Øyer

* "Ung i Øyer"

* Lokalsamfunn Granrudmoen - Hafjell; styrke miljøkvaliteter

3.5.5. SYNSPUNKTER PÅ DEN FRAMTIDIGE ORGANISERING AV MILJØVERNARBEIDET I ØYER

Politisk organisering

Etableringen av formannskapet som koordinerende utvalg i forhold til miljøsakene har ikke fungert helt godt.

Å legge saker vedrørende fiske og friluftsliv til hovedutvalg for kultur har fungert godt.

Politikernes syn

Politikerne i hovedutvalg for kultur mener miljøsakene er viktige saker, og sier at de har reell innflytelse på de sakene de behandler. Politikerne savner flere saker å forholde seg til.

Mer orden på en del administrative rutiner bl.a. de som er knyttet til praktiseringen av lov om motorferdsel.

Ressurstilgangen er begrensende i arbeidet. Vanskelig å få utført de tiltakene som foreslås i de pågående og planlagte prosjektene.

Videre er politikerne av den oppfatning at det er økt interesse blant partifeller og blant folk flest for miljøspørsmål.

For å komme videre er det viktig at MIK-ordningen fortsetter.

3.6. LILLEHAMMER

3.6.1. ADMINISTRATIV ORGANISERING

Miljøvernetaten i Lillehammer består av miljøvernssjef, en engasjert miljøvernkonsulent og et kortvarig engasjement for deltakelse i kommunens miljødataprojekt.

Miljøvernssjefen i Lillehammer er plassert i stab hos rådmannen og deltar i etatsjefmøter og i sentraladministrasjonens lederteam.

Miljøvernssjefen disponerer et eget budsjett.

3.6.2. POLITISK ORGANISERING

Det er etablert et eget hovedutvalg for miljøvern, miljøvernstyret, hvor de fleste av de 9 medlemmene sitter i kommunestyret. 2 av medlemmene er med i formannskapet.

3.6.3. DELEGERING

Miljøvernstyret har ikke overtatt ansvarsområdene til de øvrige grønne nemder i kommunen.

Kommunestyrets myndighet etter motorferdselloven er delegert til miljøvernstyret.

3.6.4. ARBEIDSOPPGAVER OG PROSJEKTER

* Forslag til miljø- og naturressursprogram er utarbeidet. Følgende hovedsatsingsområder er foreslått:

- Miljøprioriterte trafikkløsninger
- Avfall/renovasjon
- Forvaltning og planlegging av natur- og kulturlandskapet
- Informasjon og undevisning

* Arbeid med kommuneplanens arealdel/OL-planlegging

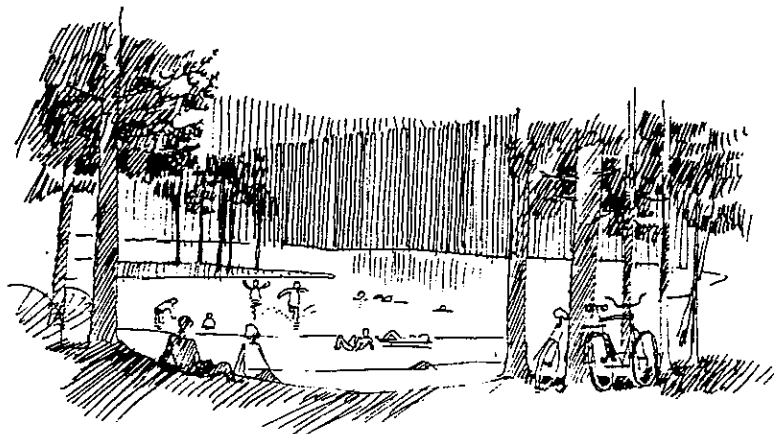
- Miljømål i kommuneplanen er innarbeidet.
- Natur- og kulturlandskapsanalyse er utført.
- Prosjekt på støy- og luftforurensning er gjennomført.

* Miljøprioritert transport i Lillehammer

- Prosjekt gjennomført. Rapport foreligger.
- Det er ønskelig å følge opp dette arbeidet i forbindelse med at Lillehammer er valgt som prosjektby for økt satsing på kollektivtransport.

- * **Avfallsplan**
- Rapport utarbeidet.
- * **Sand- og grus; byggeråstoffer i kommunen**
- * **Nordisk miljøinstitutt; forprosjekt**
- Rapport foreligger. Arbeidet fortsetter.
- * **Fargeplan for Lillehammer**
- * **Kvikksølvundersøkelser i Lågen**
- * **Miljødatabase**
- Kommunen med i miljødatabaseprosjektet Golan. Ønskelig å gjøre mer på miljøsektoren
- * **Prosjekt "Nærmiljø i skolen"**
17 mindre prosjekt fordelt på 14 barne- og ungdomsskoler (1990)
- * **Alternativ skytebane for Lillehammer skytterlag. Utredning.**
- * **Revegetasjonsprogram**

PROSJEKTER PLANLAGT

Nærmiljø/bynært friluftsliv/miljøtilpassete OL-anlegg

- Planlegging/opparbeiding av byens friluftsområder
- Videreføring av natur- og kulturlandskapsprosjektet
- Markagrense
- Utvikling av uteområder
- Tilrettelegging av gangvei (skolevei)
- Planlegging/opparbeiding leikeplasser
- Lekeareal i sentrum

Miljøinformasjon/- undervisning

- Videreføring av skoleprosjektet
- Miljøprosjekt i barnehagene
- Friluftskart med informasjonsbrosjyre til alle husstander i Lillehammer (1991)
- Videreføring av Nordisk miljøinstitutt

Miljøtiltak for styrking av Lillehammer som "Miljøpolitisk utstillingsvindu"

- Videreføring av estetisk plan for sentrum
- Prosjekt innen avfallshåndtering
- Videreføring av plan for byggeråstoff; sand, grus og pukk
- Tiltaksplan/vannbruksplan for Gausa (i samarbeide med Gausdal kommune). Flytte vannledning over Gausa.
- Vegetasjonskartlegging ved fjernanalyse
- Miljødatabaseprosjekt
- Boligutstilling i 1993; arkitektkonkurranse og miljøvennlig bebyggelse
- Forurensning fra trafikkarealer; avløpsdrift/overvannshåndtering
- Miljøprioritert gjennomfartsveg; prøveprosjekt
- "Ren by"- prosjekt;
  - minsket forsøpling
  - tomgangskjøringsfri by
- ENØK i egen kommune
- Gjennomgang av gjeldende reguleringsplaner med tanke på barn og unge; (lekeareal, grøntareal, gangveier, turstier).
- Registreringssystem for ulykker knyttet til trafikk

3.7. GJØVIK

3.7.1. ADMINISTRATIV ORGANISERING

Miljøvernråd giver er plassert i stab hos rådmannen. Miljøvernråd giver deltar i postmøter og i kontormøter for sentraladministrasjonen. En slik ordning ble valgt fordi miljøvernarbeidet skulle være sektorovergripende og tillegges stor vekt i plansaker.

3.7.2. POLITISK ORGANISERING

Det er etablert et sektorovergripende utvalg for miljøvern under formannskapet, miljøvernutvalget.

Utvalget har 7 medlemmer som er valgt blant kommunestyrerepresentanter og tidligere medlemmer av de grønne nemder i kommunen. 3 av medlemmene sitter i formannskapet. Det er gjennomgående representasjon i utvalget ved at nestleder i hovedutvalg er representert i miljøvernutvalget. Dette muliggjør en sterkere innvirkning i hovedutvalgene uten at det virker sektoriserende.

I følge miljøvernråd giver har innføringen av et miljøvernutvalg i Gjøvik kommune gått greitt.

3.7.3. DELEGERING

Miljøvernutvalget har overtatt ansvarsområdene til tidligere friluftsnemd og innlandsfiskenemd.

Kommunestyret har 10.11.88 vedtatt reglement og delegasjonsreglement for utvalget. Dette innebærer at en rekke nye saksfelt ble lagt til miljøvernråd giver /miljøvernutvalgets ansvarsområde, bl.a. følgende :

- Motorferdsel i utmark og vassdrag
- Behandling av hyttesøknader i viktige naturforvaltningsområder
- Uttalelser i forbindelse med spredt boligbygging der dette kan være i konflikt med miljø- og naturforvaltningsinteresser

Langtidsplanen for Gjøvik har vektlagt miljøvern som en viktig hovedprioritering i kommuneplanarbeidet og i arealdisponeringen og sier der bl.a.:

- Miljøvern og forvaltning av naturen skal bidra til å sikre grunnlaget for helse, trivsel og rekreasjon for befolkningen.
- Miljøvern skal vektlegges ved bl.a. hensyntagen til kulturlandskapet, viktige landskapspartier, rekreasjonsområder, verneområder og strandsonen, med en arealbruk som bidrar til å redusere forurensning av jord, vann og luft, herunder tilrettelegging for kollektivtrafikk som alternativ til privatbilbruk.

3.7.4. ARBEIDSOPPGAVER OG PROSJEKTER

*Miljø- og naturressursprogram utarbeidet

Følgende hovedsatsingsfelt er foreslått:

- Forurensning av luft, vann og jord
- Friluftsliv, naturvern og vilt i arealdisponeringen
- Hunnselva/Mjøsstranda
- Vannforsyning/avløp i samband med spredt boligbygging
- Miljøvern hensyn ved næringsutvikling/ ny teknologi
- Skoler og barnehager

*Tilrettelegging av friluftsområder gjennom frigjøring av statlige midler:

- Kremmerodden (kr. 200.000)
- Gjøvik strandsone (kr. 221.000)
- Strandengen friluftsområde (kr. 50.000)

*Økt satsing på innlandsfiskeforvaltning

- Økt satsing kvalitetsmessig og budsjettmessig

*Økt satsing på lokale tiltak

- Kommunale midler hevet fra kr. 7000 til kr. 35.000 fra 1988-1991.

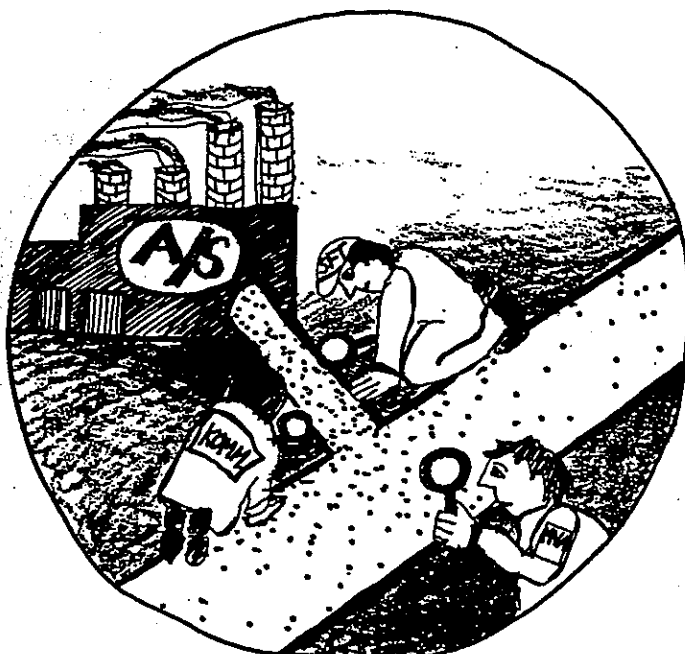
*Opprydding av Bråstadelva

- Statlige midler til opprydding er bevilget (kr. 17.000).

PROSJEKTER PLANLAGT

*Miljørelaterte OL-midler skal brukes til følgende:

- trafikkavviklingen
- luftkvalitetsanalyser
- etablering av et Miljøsentor

3.7.6. SYNSPUNKTER PÅ DEN FRAMTIDIGE ORGANISERINGEN AV MILJØVERNARBEIDET I GJØVIK

Administrativ organisering

Plasseringen av miljøvernrådsgiver i rådmannens stab bør fortsette. Dette er en god løsning for å ivareta og ivareta miljøvernp oppgaver som et sektorovergripende ansvarsområde.

For at miljøhensyn skal vektlegges i kommunal saksbehandling, er det viktig at dette arbeidet koordineres av en sentral saksbehandler. Dette har i Gjøvik slått positivt ut bl.a. for vektleggingen av fiskeforvaltning, friluftsliv og viltforvaltning i den kommunale planleggingen.

Politisk organisering

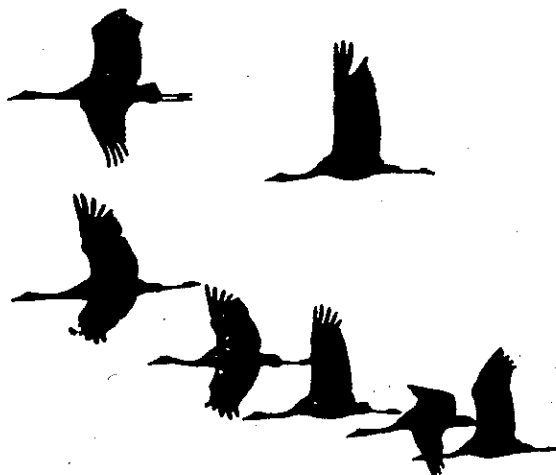
Det har vært en smertefri innføring av et nytt hovedutvalg i Gjøvik.

Å plassere miljøvernutvalget som et sektorovergripende utvalg under formannskapet, understreker at miljøvernp oppgavene skal integreres i arbeidet ved de øvrige etater.

Fra Teknisk etat og arkitektforeningen er det kommet et utspill om at alt arealplanarbeid samles til ett utvalg hvor miljøhensyn og naturvern får en sentral plass. I følge miljøvernrådsgiver vil dette vanskeliggjøre en samling av den grønne sektor og pulverisere det betydelige driftsansvar som ligger i områder som friluftsliv, fisk og vilt.

Viltnemda

Viltnemda er i dag stalig og det er pr. idag vanskelig å ta vilthensyn i den løpende planprosessen. Det vil være en klar forbedring hvis denne nemda inngår i miljøvernstyrets ansvarsområde. Det er klare signaler om at dette vil skje i 1992. Samtidig er det viktig at det finnes fram til en hensiktsmessig løsning av de praktisk arbeidsoppgavene som er lagt til viltnemda.

3.8. ETNEDAL

3.8.1. ADMINISTRATIV ORGANISERING

Stillingen som miljøvernråd giver er plassert i stab hos rådmannen. Miljøvernråd giver deltar i etatsjefmøter og i kontormøter for sentraladministrasjonen, og har sekretariatsfunksjon i hovedutvalget for miljøvern og naturforvaltning. Miljøsektoren har eget budsjett, med tre underkapitler: miljøadministrasjon, fiske- og viltforvaltning og friluftsliv/naturvern.

3.8.2. POLITISK ORGANISERING

Det er opprettet et eget hovedutvalg for miljøvern og naturforvaltning. Hovedutvalget består av 5 medlemmer valgt blant kommunestyrerepresentantene og varamedlemmene. Ett av medlemmene sitter i formannskapet.

3.8.3. DELEGERING

Hovedutvalget har overtatt ansvarsområdene til viltnevd, friluftsnemd og innlandsfiskenemd. (Ansvaret for viltnemdas oppgaver ble overført kommunen av 29.11.88). Tidligere viltnemdsmedlemmer har beholdt noen av de praktiske oppgavene.

Kommunestyret har 24.11.88 vedtatt reglement og delegasjonsreglement for hovedutvalget. Reglementet omfatter valg og sammensetning, ansvarsområder, avgjørelsesmyndigheter/uttalerett og delegering.

Kommunens avgjørelsesrett etter moltorferdselloven er delegert hovedutvalget.

3.8.4. ARBEIDSOPPGAVER OG PROSJEKTER

Miljø- og naturressursprogram, inkludert et handlingsprogram er vedtatt.

Følgende hovedprioriteringer er vedtatt:

- Vassdragsforvaltning/Etnavassdraget
- Miljøvern i skole og barnehage
- Avfallsbehandling
- Innlandsfiskeorvaltning
- Viltforvaltning

Kommuneplanens arealdel

- Innspill
- Sektorkart og sektorutredning for naturvern/friluftsliv og vilt

Vassdragsovervåking

- Lokal overvåkingsundersøkelse i Etna
- Lokalt vassdragsregister basert på EDB

Fiskeprosjekter

- Tiltaksplan for etablering av Randsfjordørret i Etna
- Interkommunalt fritidsfiskeprosjekt Sebu-Røssjøen. Båtutleie, oterfiske, garnfiske.
- Fiskebiologiske undersøkelser/driftsplaner for Sebu-Røssjøen, Steinsetfjorden og Garin.
- Opprusting og prøvedrift ved Lenningen settefiskdam
- Fiskebiologisk og brukermessig status. Intervjuundersøkelse.
- Deltatt ved etablering av felles fiskekort for Valdres. Sekretærfunksjon i prøveperiode (89-90).

Vilt

- Kartlegging av vinterbeitesituasjonen for elg. Beiteskade og beiteressurs.
- EDB-register for lokal hjorteviltforvaltning.
- Ajourføring av vald for elg og rådyr.

Friluftsliv

- Organisering av tilskudd til løypekjøring. Skilting/stikking av løypenett.
- Utarbeidelse av løypekart.
- Badeplass/friområde ved Madslangrud bru.
- Etablering av lokale stoppe/rasteplasser.
- Samarbeide med kulturetaten om opprusting av Gamle Bergenske Kongeveg på strekningen Bruflat-Tonsbakken. Temainformasjon.
- Rasteplass/friområde ved Lunde bru.
- Planlegging av aktivitetspark ved Skogtun, Bruflat.

Avfall/resirkulering

- Deltakelse i regionalt avfallsbehandlingsprosjekt (Kildesortering og økologisk avfallsbehandling i Valdres).
- Deltakelse i økokommunegruppa for Valdres og referansegruppa for økologisk avfallsbehandling og informasjon.
- Organisert innsamling av papir og papp. Forsøksprosjekt på kildesortering og kompostering.

Miljølære

- Undervisningsopplegg for ungdomsskolen. Kartlegging av sur nedbør i Valdres.

Naturinformasjon/-oppsyn

- Tematavler/temainformasjon: " Etna som natur- og kulturelement"
- Felles naturoppsyn for kommunen.
- Utarbeidelse av kommuneinformasjonstavler i samarbeide med tiltaksmedarbeider og kulturetat. Samordning av kommuneinfo og temainfo.

3.8.5. SYNSPUNKTER PÅ DEN FRAMTIDIGE ORGANISERING AV MILJØVERNARBEIDET I ETNEDAL

Administrativ organisering

- Eksisterende ordning vurderes som positive.
- Gunstig plassering av miljøvernråd giver.
- Eget budsjett gir muligheter for å prioritere innenfor egne rammer.

Politisk organisering

- Positive erfaringer med eget hovedutvalg. Dette gir miljøvernoppgavene tilsvarende plass/status som øvrige saksområder.
- Innvending mot hovedutvalgsmodellen er økt sektorisering
Sektorisering er ikke så stor i en liten og oversiktlig kommune
- Hovedutvalgsmodellen kan gi stor arbeidsbelastning på den enkelte politiker i en kommune med få representanter.
- Positiv erfaring med gjennomgående representasjon.

Politikernes mening

- De forelagte sakene er viktige, prioriteringene som har vært gjort har stort sett vært riktige.
- Økonomiske og personellmessige ressurser er begrensende for antallet saker/saksfelt.
- Økonomiske ressurser ble framhevet som viktige hinder for å komme videre.
- Det ble ikke nevnt andre saksfelt det burde vært arbeidet med.
- Politikerne følte de hadde reell innflytelse.
- Fornøyd med gjennomslaget for naturforvaltningsinteressene.
- Flere konkrete forbedringer er gjort etter oppstarten av MIK-programmet.
- For å komme videre ble økt delegasjon til kommunene nevnt, bl.a. i forurensningssaker og i plansaker.
- Mange hadde vært skeptiske til forsøket pga frykt for økte restriksjoner.
Dette hadde endret seg i løpet av forsøkskommunen.
- Enighet om at ordningen burde fortsette.

4. MILJØVERNAVDELINGENS ARBEIDE MED MILJØUNDERVISNING.

4.1. HVORFOR MILJØLÆRE?

En av de største utfordringene verden står overfor i dag er å sikre selve grunnlaget for livet på jorda. Dette kommer til å utgjøre et hovedarbeidsfelt i framtida. Behovet for kunnskaper om samspillet i naturen og om samspillet mellom naturmiljøet og menneskets virksomhet er stort. Økologiforståelse er nødvendig, uansett yrke.

Skolen er den institusjon som kan gi befolkningen en grunnleggende forståelse for livsmiljøet og for hvilke skader det kan bli påført. En av de store utfordringene for skolen er å gjøre kommende generasjoner istand til å arbeide for en utvikling som ikke ødelegger betingelsene for livet på jorda.

4.2. HVA ER MILJØLÆRE?

Miljølære fikk sin utforming gjennom et internasjonalt arbeide på 70-tallet. Bl.a. utviklet UNEP og UNESCO et internasjonalt miljølæreprogram. Mål, delmål og virkemidler for miljølæra ble vedtatt i Tbilisierklæringen fra 1977.

I 1987 fastla en stor internasjonal miljølærekonferanse at til tross for den innsats som er gjort med miljølære, hadde ikke budskapet nådd tilstrekkelig fram. Det ble understreket at miljøproblemene på sikt bare lar seg løse gjennom tiltak som endrer årsakene til miljøproblemene. Mens hovedvekten i miljølæra i utgangspunktet ble lagt på naturopplevelse, holdningsbearbeiding og naturlige kunnskaper er en i dag i økende grad opptatt av økonomi, samfunnsstrukturer, ressursforvaltning og politikk. Dette er sagt å være viktige redskaper i arbeidet med løsninger av dagens og morgendagens miljøproblemer.

4.3. SENTRALE MYNDIGHETERS ARBEIDE MED MILJØLÆRA

I norsk skole har miljølære vært obligatorisk emne siden 1971, men emnet har vært lavt prioritert.

Arbeidet med å innføre miljølære i skolen er hovedsakelig pålagt Undervisnings- og forskningsdepartementet som har en informasjons- og pådriverfunksjon. En prosjektleder leder arbeidet.

På sentralt hold er det nedsatt en styringsgruppe for oppfølging av Verdenskommisjonens anbefalinger om miljø- og utvikling, med representasjon fra de ulike rådene under undervisningsdepartementet. I tillegg er et kontaktutvalg for miljøundervisning nedsatt med representasjon fra de øvrige departementer.

De sentrale myndigheter utarbeider læreplaner, har ansvar for etterutdanningen av lærere og for utviklingsarbeidet innenfor miljølæra. Det er nå utarbeidet en læreplan i miljølære beregnet på bruk i de yrkesfaglige studieretninger i den videregående skole. Læreplanen er tenkt tatt i bruk fra høsten 1991.

4.4. MILJØVERNAVDELINGENS KONTAKT MED SKOLEN

I løpet av de siste årene, og ikke minst siste året, har pågangen etter natur- og miljøfaglig informasjon fra miljøvernavdelingen til alle ledd i skolen økt sterkt. Det har vært henvendelser både fra skolemyndigheter, skoler, lærere, foreldreråd, klasser og enkeltelever. I tillegg er det kommet flere henvendelser fra barnehagene. De fleste forespørselene gjelder ønske om materiell samt hjelp til konkrete prosjekter og oppgaver. Etter all sannsynlighet vil behovet for miljøfaglig støtte til skolen bare fortsette å øke. Spørsmålet blir da hvordan bl.a. de "grønne etatene" skal makte å følge opp det økte engasjementet og det økte behovet for faglig hjelp, på alle nivå i skolen.

Arbeidet overfor skolen er et så viktig område med tanke på kunnskapsspredning og kravet om holdningsendring at det må avsettes tid og ressurser til dette også ved miljøvernavdelingen i 90-åra.

Under følger en oversikt over miljøvernavdelingens arbeide med miljølære i løpet av 89/90:

4.4.1. LÆRERKONTAKT/KURS FOR LÆRERE

I perioden april -89 til januar -91 er det avholdt 13 kurs for lærere med bidrag fra miljøvernavdelingen. For de fleste av disse kursene har miljøvernavdelingen vært ansvarlig for opplegg og gjennomføring.

De fleste kursene er avholdt for lærere i grunnskolen, men etterspørselen fra videregående skole har økt mot slutten av perioden.

Kursene har variert fra 2 timer til dagskurs eller kurs over 2 kvelder, og er lagt til skolens egne planleggingsdager, til "rektordager" eller til interkommunale/regionale planleggingsdager.

Noen kurs har vært avholdt for alle/nesten alle lærerne i en kommune, eller på en skole mens andre kurs har vært et tilbud til spesielt interesserte lærere fra flere kommuner på interkommunale/regionale kursdager.

Deltakerantallet har variert fra 8 til 65, og anslagsvis har 450 lærere deltatt på kurs i løpet av drøyt ett år.

Det har også vært en del kontakt mellom miljøvernavdelingen og skolenes miljølærerekontakter. Informasjon og materiell til enkeltskoler eller lærere formidles nesten daglig.

4.4.2. ELEVKONTAKT

Temadager

Miljøvernavdelingen har bistått ved planlegging og har stilt med 2-3 deltakere ved gjennomføringen av temadager i miljøvern 2 år på rad på Gausdal videregående skole.

Besøk i klasser/besøk av enkeltelever

Besøk i enkeltklasser har forekommet, men dette er ikke prioritert. Etterspørselen har imidlertid vært så liten at vi hittil har kunnet stille opp der vi er blitt bedt om det. I tillegg har vassdragsforvalter og andre stilt opp for veiledning i vannprøvetaking for lærere/elever.

Det hender enkeltelever/mindre grupper av elever kommer til avdelingen for å få svar på

spørsmål, få hjelp til oppgaver eller for å få materiell om et tema. På grunn av relativt lite omfang av denne virksomheten har vi hittil kunnet tatt gitt elevene litt hjelp.

4.4.3. DELTAKELSE I ENKELTPROSJEKTER

Vannbruksplanlegging i Hunnselva

Gjøvik og Vestre Toten kommuner har gått sammen om et interkommunalt prosjekt i Hunnselva. (Et av de mest forurensete vassdragene i Sør-Norge).

I forhold til miljøundervisning er dette et interessant prosjekt fordi skolene (grunnskole/videregående skole) er så nært koplet til. Vannbruksplanlegging i Hunnselva er tema for en kursserie i regi av fylkeskontaktgruppa høsten/våren 90/91. Miljøvernavdelingen er representert i prosjektets styringsgruppe og i faggruppe for miljøundervisning .

4.4.5 YRKESVEILEDNING

På et større yrkesveilednings-opplegg for elever i ungdomsskolene i 4 kommuner i Oppland deltok miljøvernavdelingen i år (30.- 31.10.1990). Ifølge arbeidskontoret i Oppland er det en økende interesse for utdanning og yrkesvalg innenfor miljøvernsektoren. Det er dessuten kommet forespørsel om deltakelse på yrkesveiledningsopplegg også andre steder i fylket, men p.g.a. tidspress har vi ikke kunnet delta på dette.

Miljøvernavdelingen har planer om å utarbeide enkelt veiledningsmateriell til bruk på denne typen arrangementer. Det er nødvendig å ha noe materiell som viser utdanningsmuligheter og arbeidsmuligheter innenfor miljøvernsektoren.

4.5. MILJØLÆRE I BARNEHAGER

4.5.1. MILJØPROSJEKTER I BARNEHAGER I OPPLAND

Enkelte kommuner i Oppland har fått midler til å drive utviklingsarbeide innenfor miljøvern i barnehagen. Dette gjelder bl.a. Dovre, Lom og Sør-Fron kommuner.

For prosjektgruppa i Sør-Fron er miljøvernavdelingen brukt i veiledningen. Tema for prosjektet er miljøvern i hverdagen.

4.5.2. AKTUELLE SATSINGSOMRÅDER

Idebank for miljøprosjekter i barnehager

Det ville være til stor hjelp om man kunne få en oversikt over det som hittil er gjort av miljøvern-prosjekter i barnehagen, med tanke på idespredning og inspirasjon.

Samarbeide med barnehagekonsulenten i fylket

I Oppland er miljøvernavdelinga og barnehagekonsulenten i samme hus og det ville vært

ønskelig med et enda nærmere samarbeide om satsingen på miljøvernprosjekter i barnehagene i fylket.

I tillegg er det sikkert et stort behov for motivasjonskurs i miljølære for førskolelærere/ansatte i barnehagene, samt kurs rettet mot faglige forhold og ikke minst mot metodikken i forhold til miljølære i barnehagen.

4.6. ANNEN KONTAKT OVERFOR SKOLEVERK/ UTDANNINGSINSTITUSJONER

4.6.1. HØGSKOLE/UNIVERSITETSNIVÅ

Ansatte på miljøvernavdelingen har i tillegg kontakter med aktuelle fagmiljø på høgskole-/universitetsnivå. Dette kan være følgende:

- Gjesteforelesninger
- Veiledning av studenter
- Voksenopplæring

4.7. SAMARBEIDE MED ANDRE OFFENTLIGE MYNDIGHETER

4.7.1. FYLKESKONTAKTGRUPPA FOR MILJØUNDERVISNING

Miljøvernavdelinga er representert i fylkeskontaktgruppa for miljøundervisning.

I tillegg til å ha innflytelse på miljølærevirksomheten i fylket, gir deltakelse i fylkeskontaktgruppa kontaktmuligheter til Skoledirektøren og til Fylkesskolesjefen samt muligheter for informasjon fra Undervisnings- og forskningsdepartementets avdeling for miljøundervisning.

4.7.2. FAGGRUPPE FOR VIDEREGÅENDE SKOLE

Til fylkeskontaktgruppa er det knyttet en faggruppe for grunnskolen og en for den videregående skolen. Miljøvernavdelingens representant bistår faggruppa for den videregående skole ved å delta på møtene, å gi faglige innspill/vurderinger og å delta i kursplanleggingen. Arbeidet i faggruppe for den videregående skolen gir gode muligheter for kontakt til fylkesskoleetaten.

4.8. UNDERVISNINGSMATERIELL UTARBEIDET VED MILJØVERNAVDELINGEN

4.8.1. FERDIG UTARBEIDET MATERIELL

"Blant fiskene i Mjøsa"

Lære- og aktivitetshäfte beregnet på grunnskolen (25 s.). Sendt ut til ca. 80 skoler i

Oppland/Hedmark (1989). Opplag 6000 eks. Svært god respons. Nytt opplag trykkes opp høsten 1990.

"Rent vannvidd"

Video beregnet på grunnskolen. Omfatter triggere/utdypende stoff om 4 miljøvern tema knyttet til vassdrag. Videoen er et samarbeidsprosjekt mellom miljøvern avdelingene i Hedmark og Oppland samt fylkeskontaktgruppene i de to fylkene. Ferdigstilt høsten -89.

Svært mange skoler/skolekontor i de to fylkene har kjøpt videoen (ca. kr. 300,-). I løpet av vinteren -91 vil det i samarbeide med Lærerhøgskolen på Hamar bli utarbeidet en læreveiledning til videoen. Midler til dette, kr. 20 000,-, er fått av Miljøvern departementet.

"Mange bekker små"

Informasjonspakke om bekker; lærehefte, diagnoseskjema med veileder og kopieringsoriginaler for transparenter til bruk ved undervisningen. Undervisningsopplegget ble ferdig i løpet av november 1990. Pakken er sendt til ca. 80 skoler og en rekke foreninger, i alt ca. 3500 eksemplarer. Det er i tillegg inngått et samarbeide med miljøvern avdelingene i Hedmark, Buskerud og Telemark, slik at et tilpasset opplegg også vil bli tilbudt skolene der.

"Arealbruk"

Til miljøvern avdelingens brosjyre om arealbruk (ferdig høsten -90) er det utarbeidet et undervisningsopplegg. Arealbrukspakken, bestående av brosjyre og 6 siders forslag til undervisningsopplegg, er sendt alle skolene i fylket.

Læreveileder om nærmiljø

I forbindelse med kurs for lærere om hvordan bruke nærmiljøet i undervisningen er det i 1990 utarbeidet en læreveiledning. Veilederen er ment som en idesamling for undervisning om nærmiljøet. 12 ulike tema blir berørt, hver med en oversikt over hjelpemidler/aktuelle problemstillinger og elevaktiviteter (37 s.). I tillegg følger et vedlegg med aktivitetsark/aktuelle oppgaver knyttet til temaet (36 s.).

Kompendier brukt ved miljølærkurs for lærere

I forbindelse med lærerkurs i ulike miljøemner er det ved avdelingen utarbeidet flere kompendier over aktuelle miljøproblemstillinger. Heftene inkluderer kopi av aktuelle transparenter vist på kurs for lærere. Heftene er ikke trykket, men kopierte eksemplarer fins.

Følgende kompendier foreligger:

* Hovedutfordringene

Beskriver våre viktigste miljøutfordringer, tidsaspektet, hvordan løse problemene samt en oversikt over miljøvern arbeidet i offentlig regi (21 s.).

* Avfallsbehandling/resirkulering

Kompendium som gir en oversikt over avfall som ressurs, avfallsbehandling, kildesortering og en oversikt over resirkuleringsmuligheter for hver av avfalls-komponentene. Heftet har innbakt oversikter over situasjonen i Oppland (48 s.).

* Miljølære

Kompendium som gir en oversikt over den historiske utviklinga av miljølære, hva

miljølære er, hvordan drive miljølære etc. (35 s.).

* Forbrukerretta miljøvern

Kompendium som gir en oversikt over det offentlige arbeidet med forbrukerretta miljøvern, og kort om hva som inngår i det forbrukerretta miljøvernet (23 s.).

* Hjelpemiddelsamling

1. utkast til en samling av aktuelle hjelpemidler innenfor miljøundervisning (AV-midler/litteratur), samt adresser til aktuelle offentlige instanser, organisasjoner, tidsskrifter etc. (24 s.).

4.8.2. MATERIELL UTARBEIDET I SAMARBEIDE MED ANDRE

Materiell om fiske som kan brukes i skolen

Fiskeforvalter har i samarbeide med Norges jeger- og fiskeforbund deltatt i utarbeidelsen av følgende undervisningsmateriell:

- Fisk med oss/sportsfiske/turfiskeren
- Sportsfiskeboka/sportsfiskeprøven (u.skole/v.g.skole)
- Friske vatn, frisk fisk (b.skole)

4.8.3. PLANER OM UNDERVISNINGSMATERIELL

I tillegg til det materiale som er ferdiglaget har miljøvernavdelingen en del prosjekter under planlegging. Under følger en kortfattet oversikt over disse:

Skoleveileder for vassdrag, vilt og fisk

Veilederen er under utarbeidelse og vil bli sendt til trykking i løpet av 1991.

Læreveileder til "Blant fiskene i Mjøsa"

Det er behov for en egen lærerveileder til aktivitetsheftet "Blant fiskene i Mjøsa". Denne vil bli utarbeidet og trykket i løpet av 1991.

Undervisningsmateriell om forbrukerretta miljøvern

Planer foreligger om å utarbeide undervisningsmateriell om emner innenfor forbrukerretta miljøvern, miljøvern i hverdagen. Det ser ut til å være et stort behov for slikt materiell, både i form av elevmateriell og lærerveiledning. Miljøvernavdelingen vil stå som ansvarlig for et kurs i forbrukerretta miljøvern for lærere i Gausdal i mars -91.

Lære- og aktivitetshefte om forsuring og kalking

Planer foreligger om å utarbeide et lære- og aktivitetshefte om dette temaet. Påbegynt i løpet av 1991. Ferdig 1992.

Lære- og aktivitetshefte om vassdragsregulering og fisk

Planlagt ferdig i løpet av 1992.

5. MILJØVERNDELINGEN 1990 I NAVN OG TALL

5.1. ANSATTE OG DERES ARBEIDSOPPGAVER

TORSTEIN WANGENSTEEN
TW (tlf. 6050)

MAGNE DRAGESET
MD (tlf. 6072)

PEDER BREVIG
PEB (tlf. 6071)
*Behandler kommunale saker i:
Ringebu, S-Fron, N-Fron, Sel,
Dovre, Lesja, Vågå, Lom, Skjåk*

ODD JARLE ÅNSLØKKEN
OJÅ (tlf. 6070)
*Behandler kommunale saker i:
Dovre, Lesja, Skjåk, Lom, Vågå
Sel, Nord-Fron og Sør-Fron*

TOR ERIK URDAHL
TEU (tlf. 6070)

EYVIND LOME
EL (tlf. 6068)
*Behandler kommunale saker i:
Sør-Aurdal, Etnedal, Nord-
Aurdal, Vestre Slidre,
Øystre Slidre, Vang*

Oppgavefordeling:

Fylkesmiljøvern sjef
-Leder og koordinerer arbeidet
ved avdelingen

Fylkesingeniør
-Nestleder for avdelingen
Forurensning, vann/avløp/renovasjon
- samordning innenfor sektoren
- oljeholdig avløpsvann
- avfall (kommunalt avfall, spesialavfall)
- næringsmiddelkontroll
- tilskott

Overingeniør
-Forurensning, vann/avløp/renovasjon
- saneringsplaner
- vannforsyning,
- jordrenseanlegg

Overingeniør (Vikariat til 1.06.91)
- Forurensning, vann/avløp/renovasjon
- Renseanlegg, bygging og drift,
- driftsassistanse
- industri, meieri, slakteri o.l.
- saneringsplaner

Overingeniør (Permisjon fram til 1.06.91)

Avdelingsingeniør
Forurensning, vann/avløp/renovasjon,
- plansaker
- reguleringsplaner
- EDB-spørsmål

STEINAR FOSSUM

SF (tlf. 6069)

*Behandler landbrukssaker i:**Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Nordre Land, Søndre Land, Jevnaker, Lunner, Gran, Sør-Aurdal, Nord-Aurdal, Etnedal, Vestre Slidre, Øystre Slidre og Vang***ELIN HILDE**

EH (tlf. 6067)

*Behandler landbrukssaker i:**Lillehammer, Gausdal, Øyer, Ringebu, Sør-Fron, Nord-Fron, Sel, Dovre, Lesja, Vågå, Lom, Skjåk***TOR BRUSTUGUN**

TB (tlf. 6066)

*Behandler kommunale saker i:**Gausdal, Øyer, Lillehammer, Gjøvik, Vestre Toten, Østre Toten, Jevnaker, Lunner Gran, Søndre Land, Nordre Land***GEIR VAGSTEIN**

GV (rom-B-357, tlf. 6062)

JUSTEIN SKURDAL

JS (tlf. 6061)

DAGFINN CLAUDIUS

DC (tlf. 6057)

Avdelingsingeniør (Vikariat)

- Forurensning fra landbruk, bruk av slam
- slamplan
- husdyrgjødsel, silopressaft, arealavrenning
- skattefrie fondsavsetninger
- EDB-register: LANDSYS

Overingeniør

- Forurensning
- fiskeoppdrett
- landbruksforurensning
- husdyrgjødsel, silopressaft, arealavrenning
- pelsdyr
- EDB-register, LANDSYS
- skattefrie fondsavsetninger

Overingeniør

- Forurensning, vann/avløp/renovasjon
- vann- og kloakkavgifter
- budsjett
- støy/luftforurensninger,
- industri

Viltforvalter

Viltstell

- samordning innenfor sektoren
- saker på viltsektoren delegert til fylkesmannen fra DN
- veiledning, informasjon

Fiskeforvalter

-Fiskestell

- samordning innenfor sektoren.
- saker på fiskesektoren delegert til fylkesmannen fra DN
- veiledning, informasjon

Overingeniør/Rådgiver OL-94

- engasjement i forbindelse med planlegging/oppfølging av OL-94
- Kommunal miljøvernforvaltning

KOLBJØRN HOFF
KH (tlf. 6058)

Fung. naturforvalter

- Friluftsliv/naturvern
- samordning innenfor sektoren
- verneplaner
- forvaltning av verneområder
- erstatningssaker etter naturvernloven
- saker vedrørende Marka
- saker innen biologiske fagfelt

RUNABØ
RB (tlf. 6056)

Friluftsliv- og naturvernkonsulent

- Friluftsliv/naturvern
- plansaker
- friluftssaker
- friluftsliv/reiseliv
- kulturlandskap

ELLEN-BIRGITTE STRØMØ
EBS (tlf.6063)

Friluftsliv- og naturvernkonsulent

- Friluftsliv/naturvern
- handlingsprogram for friluftsliv
- FRIDA
- Norsk sti- og løypeplan
- motorisert ferdsel i utmark og vassdrag
- reklameskilt langs vei (etter naturvernloven)
- informasjon/miljøundervisning
- forbrukerrettet miljøvern

TORBJØRN ØSTDAHL
TØ (tlf. 6055)

Fung. vassdragsforvalter

- Samlet Plan for vassdrag
- konsesjonsbehandling/vannkraft
- grusuttak i vassdrag
- forbygging, senking og flomvern
- jordvatning, bekkelukking og andre tiltak nær eller i vassdrag
- verneplan for vassdrag
- saker etter elektrisitetslov og ervervslov
- vannbruksplaner
- vannressursforvaltning
- vassdragsregisteret
- lokal vannkvalitetsovervåkning
- fiskeoppdrett

INGJERD SÆTERBAKKEN
IS (tlf. 6054)

Førstesekretær

- Arkiv/post
- regnskap
- skrivearbeid
- innkjøp
- ekspedisjon m.m

KRISTIN NÆSTAD
KN (tlf. 6052)

Kontorsekretær
-Arkiv/post
- regnskap
- skrivearbeid
- registrering av inventar
- ekspedisjon m.m

ANNE HELENE SOLLI
AHS (tlf. 6051)

Førstekontorfullmektig
-skrivearbeid
- registrering av bøker
- ekspedisjon m.m

ANNE MARIE SKJELLERUDSVEEN
AMS (tlf. 6053)

Førstekontorfullmektig
-skrivearbeid
- ekspedisjon m.m
- registrering av FRIDA

ELLEN KARIN NOEM
EKN (tlf. 6053)

Førstekontorfullmektig
-skrivearbeid
- registrering av FRIDA
- ekspedisjon m.m

ODD HENNING STUEN
OHS (tlf. 6064)

Prosjektleder
-Viltsektor
- Gjennomføring av samarbeidsprosjekt
med tanke på etablering av en elgregion
i deler av Oppland

TROND TAUGBØL
TT (tlf. 6059)

Prosjektleder
-Innsjøbeiting/Operasjon Mjøsørret

OLA HEGGE
OH (tlf.6060)

Prosjektleder
-Vassdragsreguleringer og fisk

ARNE HÅKON ERIKSEN
AHE (tlf. 6165)

Engasjert konsulent
- Fritidsfiske og reiseliv
- Lågen - friluftsliv - reiseliv

BJØRN TORE BÆKKEN
BTB (tlf. 6063)

Engasjert konsulent
- Bestandsregistrering og skadedokumentasjon
vedr. store rovdyr

TOR REIERTH
TR (tlf. 6165)

Engasjert konsulent
- EDB-baserte temakart (vilt, naturvern,
friluftsliv) EDB-registre (EDNA, FRIDA,
VILTREG. m.fl.

HEIDI ERIKSEN
HE (tlf. 6065)

Engasjert konsulent
- Vassdragsreguleringer
- Vassdragsforvaltning og fisk

ANN-HEIDI JOHANSEN
AHJ (tlf. 6065)

Engasjert konsulent
- Forvaltning av verneområder
- informasjon, naturvern/friluftsliv

